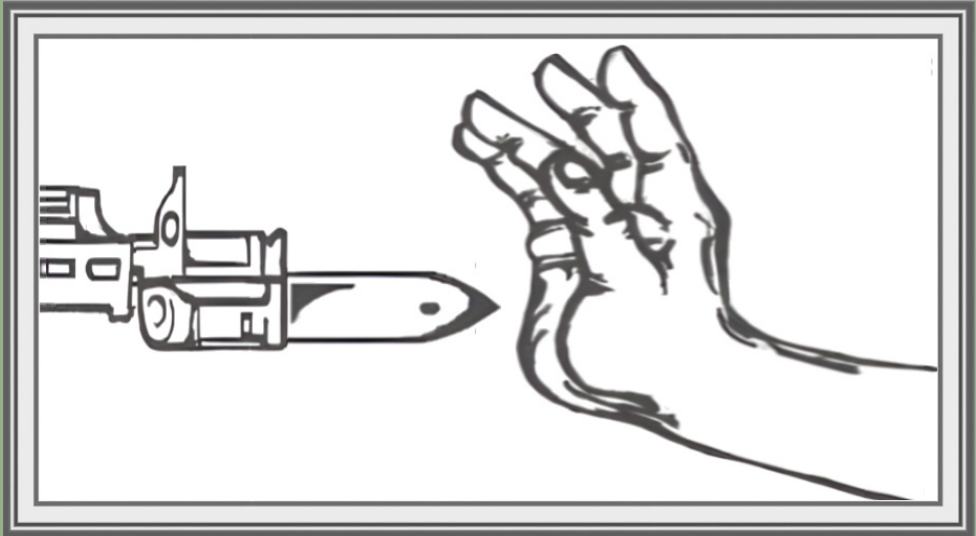

Majken Jul Sørensen

Pacifisme NU

Alternativer til fortsat krig i Ukraine

Aldrig Mere Krig

Pacifisme NU
Alternativer til fortsatt krig i Ukraine

Majken Jul Sørensen

**Pacifisme NU
Alternativer til
fortsat krig i Ukraine**

Aldrig Mere Krig

Majken Jul Sørensen

Pacifisme NU: Alternativer til fortsat krig i Ukraine

Oversat til dansk af Tom Vilmer Paamand fra

Pacifism Today: A Dialog about Alternatives to War in Ukraine

Teksten kan frit kopieres, ændres og bygges videre på!
Angiv venligst kilde.

Værket er under Creative Commons licens BY-SA 4.0
Alle illustrationer i public domain eller under CC licens.

Tryk: Lasertryk, Århus

1. udgave, 1. oplag, 2024

ISBN 978-91-88061-74-4 (Softcover)

ISBN 978-91-88061-77-5 (Elektronisk)

Udgivet af Irene Publishing og Aldrig Mere Krig

Irene Publishing

Sparsnäs 1010, 66891 Ed, Sverige

irenepublishing.com

Layout & omslag: Jørgen Johansen / Tom Vilmer Paamand

Til alle de modige mennesker, der nægter at deltage i krig i Rusland, Ukraine og alle andre steder.

“Krig er en forbrydelse mod menneskeheden. Jeg er derfor fast besluttet på ikke at støtte nogen form for krig, og at arbejde på at fjerne alle årsager til krig”

– Den pacifistiske erklæring fra War Resisters' International

Indhold

Forord	7
Introduktion	8
Den ubevæbnede kamps logik	12
Ubevæbnet kamp er et igangværende eksperiment	31
Pacifisme, militarisme og våbeneksport	39
Det større billede: NATO	49
Sådan kan Putin væltes	53
Forberedelse til ubevæbnet kamp	59
Yderligere læsning: En kort, kommenteret bibliografi	64
Bibliografi	69
Danske og norske bøger om pacifisme	72
Relevante links	74
Om foreningen Aldrig Mere Krig	75

Forord

I mit akademiske liv har jeg som samfundsforsker forsket og skrevet om ikkevoldelig modstand og konflikstens dynamik. Men jeg er også pacifist, og nægter at deltage i enhver form for krig eller krigsforberedelse.

Jeg begyndte på at skrive denne dialog et år efter den russiske invasion af Ukraine i 2022, for at diskutere med mig selv om jeg virkelig kunne fortsætte med at være pacifist. Da svaret blev et rungende JA, besluttede jeg mig for at udgive dialogen i en lidt teatralisk form, og besvare nogle af de spørgsmål, der er almindelige i samtaler om pacifisme og alternativer til krig. *Skeptikeren*, der stiller spørgsmålene i dette essay, er ikke en virkelig person, men en "stand-in" for alle dem, der har sat spørgsmålstejn ved min pacifistiske holdning, enten personligt eller skriftligt.

Alle de synspunkter der udtrykkes her, er mine egne. Jeg hævder ikke at repræsentere samtlige pacifister, og af de forskere jeg henviser til, er heller ikke alle selv pacifister. Jeg håber at de af jer, der har en mavefornemmelse af at krig er forkert, og at der må være andre løsninger, vil finde de argumenter I har ledt efter i min dialog.

En tekst er altid en samarbejdsproces, selv om jeg er eneforfatter til denne publikation. Jeg er derfor meget taknemmelig over for alle dem, der har diskuteret pacifisme og ikkevold med mig gennem årene, og som har hjulpet mig med at skærpe mine argumenter. Hvad angår denne lille bog, ville den ikke have været mulig uden min barndomsveninde Malene Raben Jørgensen. Hun overbeviste mig om at skrive mine argumenter ned og dele dem med andre. Craig S. Brown, Henrik Frykberg, Jørgen Johansen, Dorte Lykke Holm, Brian Martin, Yurii Sheliashenko, Shahira Tarrash og Jan Øberg læste forskellige udkast af teksten og kom alle med værdifulde kommentarer, til hvad jeg skulle fokusere på eller udvikle yderligere.

Tom Vilmer Paamand var en af de første pacifister, jeg mødte som teenager, og han hjalp mig til at finde min vej i denne nye verden af fredsaktivisme. Hvad angår denne dialog, har Tom kommenteret hele teksten indgående, og vigtigst af alt så har han hjulpet mig med at bringe *Skeptikeren* til live. Takket være alle jer, er det blevet et meget bedre skrift. Eventuelle fortsatte mangler i teksten på trods af jeres indsats, er naturligvis mit eget ansvar.

Majken Jul Sørensen, den 16. februar 2024

Introduktion

Skeptikeren: Du kalder dig selv pacifist. Så vidt jeg forstår betyder det, at du er imod al krig og krigsforberedelse, inklusive den igangværende forsvarskrig, som Ukraine fører imod det russiske angreb. Hvordan kan du dog være pacifist i tider som disse?

Majken: Jeg stiller mig selv det modsatte spørgsmål: Hvordan kan man *ikke* være pacifist i disse tider? Med alt det vi ved om konsekvenserne af moderne krigsførelse, hvorfor er alle alternativerne til krig så ikke på bordet?

Svaret på spørgsmålet om hvorfor jeg er pacifist, kan deles op i tre dele. For det første mener jeg, at det er forkert at slå andre mennesker ihjel, og folk dør i krig, både soldater og civile. For det andet er den pris folk betaler for krig simpelthen for høj. Infrastruktur ødelægges, og i krigstider er det sværere at holde fast ved de værdier man forsøger at beskytte, såsom respekt for menneskerettigheder. Hvis krig var svaret, ville vi have haft fred i verden for længe siden, når man tænker på alle de krige, der er blevet ført i løbet af de sidste århundreder med den erklærede hensigt at skabe fred. Men den tredje del af mit svar er den vigtigste: I dag ved vi en masse om ikkevoldelig kamp, og det er irrationelt at ignorere denne viden. Vi kan vende tilbage til, hvad der udløste min personlige interesse for ikkevold og pacifisme senere, for jeg synes vi først skal tale om nogle af de alternativer, jeg kender til.

“Hvis krig var svaret, ville vi have haft fred i verden for længe siden.”

Skeptikeren: Jeg er helt enig i at krig er forfærdeligt, og at vi bør gøre alt hvad vi kan for at undgå det, men når jeg ser på hvad der skete i Ukraine i 2022, ser jeg ingen anden mulighed end væbnet kamp mod den russiske invasion. Hvordan kan der være nogen alternativer?

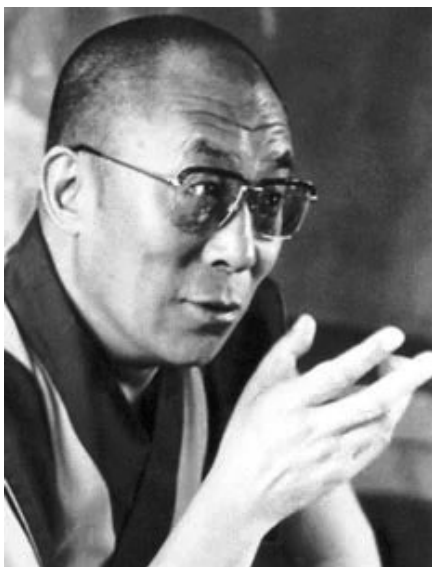
Majken: Den russiske invasion var en forfærdelig aggression. Selvfølgelig forstår jeg at ukrainerne ønsker at bekæmpe denne invasion, men der er andre måder at kæmpe på end med våben. I det lange løb er det mere sandsynligt at ubevæbnede metoder vil være de mest succesfulde til at forsvare menneskerettigheder, demokrati og redde liv. En ubevæbnet kamp vil også gøre det lettere at få fredelige relationer i fremtiden. For hver dag krigen fortsætter, for hver kugle, der bliver affyret, for hvert missil, der bliver affyret, for hvert hus, der bliver ødelagt og for hvert liv, der går tabt, vil genopbygning og forsoning tage længere tid. Det er derfor, jeg er pacifist og anser krig for at være en forbrydelse mod menneskeheden.

Skeptikeren: Når du taler om ubevæbnet kamp, hvad tænker du så på? Jeg tror, at tiden for fredelige demonstrationer er forbi.

“I dag ved vi en masse om ikkevoldelig kamp, og det er irrationelt at ignorere denne viden”

Majken: Hvis du mener store menneskemængder, er jeg enig i at det ikke er det rigtige tidspunkt for demonstrationer nu, i hvert fald ikke i de besatte dele af Ukraine. At demonstrere med store menneskemængder under sådanne omstændigheder er ofte en unødvendig risiko, der har ringe chance for succes. Men når det er sagt, så er der undtagelser. I de første dage af den russiske invasion demonstrerede borgerne i den lille by Slavutich offentligt, og sikrede løsladelse af deres borgmester.¹ Efterhånden som krigen skred frem, blev sådanne aktioner mere og mere risikable, da besættelsesstyrken nu sætter sin lid til polititjente, der er trænet i at kontrollere folkemængder.²

Hvis folk ønsker at udtrykke deres protest åbent, kan de deltage i små symbolske handlinger, såsom at bære en bestemt farvekombination som tegn på national enighed imod en besættelsesmagt. Ukrainere udøver denne form for symbolsk protest i dag, når de synger nationalsangen, hejser det ukrainske flag eller bærer blåt og gult.³ I Tibet, som har været besat af Kina siden 1951, er Dalai Lama et symbol på modstand. Det er forbudt at vise hans billede, så når gadesælgere sælger billeder af de forskellige lamaer, som ikke er forbudt, har de også sat tomme rammer frem til salg.⁴ Alle ved at det er i dem, at Dalai Lamas billede skulle have været, og tibetanere

Dalai Lama

hænger disse tomme rammer op på væggene derhjemme. Folk er klar over, at det er udtryk for modstand, men de kinesiske besættere kan ikke forbyde salget af tomme rammer uden at gøre sig selv til grin.

Skeptikeren: OK, jeg forstår at kreativitet i form af symbolik kan spille en rolle i at skabe solidaritet, men ingen ved deres fulde fem kan vel tro, at det er nok til at slippe af med en besætter?

Majken: Du har ret, det er det ikke. Det kræver dristigere handlinger, hvilket ikke nødvendigvis betyder, at man skal

samle store menneskemængder. I de besatte områder i Ukraine er strejker og boykot og andre former for ikke-samarbejde med besættelsesmagten nok den bedste løsning.

Den russiske besættelsesmagt ønsker, som alle andre besættere, at operere uforstyrret og opretholde et vist billede af legitimitet. Hvis den ønsker at afholde et lokalvalg for at give indtryk af en fungerende samfundsorden, bør vælgerne boykotte valget. Hvis besættterne ønsker at indføre et russisk pensum i skolerne, kan forældre og lærere organisere et parallelt uddannelsessystem baseret på det gamle ukrainske pensum. Den type aktion involverer mange mennesker, og forstyrrer administrationen af en besættelse, så den ikke kan opretholde en facade af ”business as usual”.

Der var nogle små eksempler på dette i Ukraine i de første måneder af krigen,⁵ men organiseringen af boykot i større skala er anderledes end spontane initiativer fra små grupper. Ideelt set burde forberedelserne til denne ikkevoldelige kamp være startet for lang tid siden, for eksempel i 2014 ved den russiske besættelse af Donbass og Krim, i stedet for at vente

til en russisk invasion i fuld skala. Nu ville ukrainerne være nødt til at improvisere en ubevæbnet modstand, og det er selvfølgelig meget sværere at organisere sig under en igangværende besættelse, end at forberede sig på forhånd.

Skeptikeren: Alt er lettere med mere forberedelse, vi kan vende tilbage til dette spørgsmål senere. Men situationen er, som den er. Så hvad kunne ukrainerne ellers gøre her og nu?

Majken: OK, så lad os tale om dette først.

Demonstranter og politi i Baymak, Rusland. Januar 2024.

Foto: Muzych

Den ubevæbnede kamps logik

Skeptikeren: Kan du give mig mindst ét eksempel på et valg eller en boykot, der faktisk gik som planlagt?

Majken: Først og fremmest påstår jeg ikke, at jeg har endegyldige svar om Ukraine, og jeg er ikke ekspert på Ukraine eller Rusland. Det jeg kan gøre, er at pege på hvad vi i dag ved om ubevæbnet kamp, og så foreslå hvordan dette muligvis kunne være relevant for befolkningen i Ukraine. Jeg vil forsøge at forklare hvad jeg tror der kan ske, i det meget usandsynlige tilfælde at ukrainerne beslutter at afslutte den væbnede kamp, og i stedet gå over til udelukkende at kæmpe med ubevæbnet modstand. Selvom scenariet for Ukraine selvfølgelig er spekulativt, har de eksempler som jeg baserer mine argumenter på faktisk fundet sted. Lad os starte med et eksempel, der har visse ligheder med Ukraine, selv om det er mere end 80 år gammelt, så det kan inspirere dig.

Under Anden Verdenskrig var Norge besat af Nazityskland. I 1942 blev Vidkun Quisling fra det lille norske nazistparti NS udnævnt til statsminister i Norge. Han blev kun støttet af et lille mindretal af nordmænd, og hans navn er siden blevet synonymt med forræderi. Quisling havde store planer om at udbrede den nazistiske ideologi i Norge, og ville til en begyndelse nazificere kirken og skolerne. Han indførte også en obligatorisk ungdomsorganisation for børn mellem 10 og 18 år med Hitlerjugend i Tyskland som forbillede. Men modstanden fra præster, lærere og forældre var så koordineret og forenet, at intet af dette kunne gennemføres i praksis.

Skeptikeren: Det lyder helt utroligt, hvordan klarede de det?

Majken: Lad os starte med kirken, for den blev ramt først.⁶ På det tidspunkt havde Norge en luthersk statskirke, hvor præsterne var ansat som statens embedsmænd, selv om de også havde deres egen uafhængige beslutningsstruktur. Da nazisterne begyndte at blande sig i kirkens anliggender, fratrådte biskopperne og præsterne deres embedsmandsstillinger, men fortsatte med at opfylde deres forpligtelser over for menighederne. På trods af risikoen var beslutningen om at træde tilbage næsten enstemmig - 645 ud af i alt 699 biskopper og præster trak

sig fra deres stillinger. Selvom Kirke- og Undervisningsministeriet svarede, at det ikke var muligt kun at give afkald på en del af pligterne, så blev det i praksis sådan. Selvom de naturligvis mistede deres løn, fortsatte langt de fleste præster med at arbejde i deres kirker som de plejede, og levede af alternative økonomiske ordninger og støtte fra deres sogn.

Skeptikeren: Men hvorfor sendte nazisterne ikke bare alle præster og biskopper i fangelejr eller dræbte dem?

Majken: Jeg ville blive overrasket, hvis ikke de har overvejet det som en mulighed. Men vi må huske på, at en besættelsesmagt ønsker fred og gerne vil fremstå som værende i kontrol. Hvis de havde dræbt alle 645, ville det have skabt opstandelse. At sende alle i lejr ville have efterladt kirkerne næsten uden præster, og det ville have været det modsatte af normalitet. Desuden, hvem kunne have indtaget deres positioner med en lille smule legitimitet? Der var ikke 645 andre norske nazi-uddannede præster, der sad og ventede på muligheden. Desuden udviklede situationen med lærerne sig parallelt, og skabte sandsynligvis så meget uro, at nazisterne ikke ønskede at optrappe situationen med kirken oven i.

Blandt lærerne var en antinazistisk holdning allerede begyndt at dukke op i 1941, da det norske nazistparti forsøgte at tage kontrol over deres faglige organisation.⁷ Lærerne trak deres medlemskab af organisationen tilbage, og begyndte i stedet at organisere sig under jorden, hvor de gav klare retningslinjer til alle lærere: Ethvert forsøg på at tvinge lærerne til at blive medlemmer af nazistpartiet, at indføre nazistisk propaganda i skolen eller at gøre dem til en del af organiseringen af den nazistiske ungdomsorganisation skulle afvises. På den måde var lærerne så at sige forberedt på forhånd. I 1942 ønskede nazisterne at tvinge alle lærere ind i en ny nazistisk organisation kaldet Norges Lærersamband (NL). Lærernes undergrundsorganisation diskuterede med andre undergrundsorganisationer, hvordan de bedst kunne reagere. De besluttede til sidst, at alle lærere skulle indsende individuelle erklæringer til

“ Op mod 90 procent af de 14.000 norske lærere deltog. Dette var noget som lærerne følte var så vigtigt, at de var parate til at løbe risikoen ”

Kirke- og Undervisningsministeriet, om at de ikke betragtede sig som medlemmer af NL, fordi det var imod deres samvittighed at undervise ungdommen efter disse nye retningslinjer.

Skeptikeren: Det lyder dybt risikabelt. Jeg tror ikke, at særligt mange lærere turde gøre det.

Majken: Men det gjorde de. Måske op mod 90 procent af de 14.000 norske lærere deltog.⁸ Det var noget som lærerne følte var så vigtigt, at de var parate til at løbe risikoen, selv om de ikke vidste præcis, hvor stor den ville være. De, der organiserede underskrivelsen af erklæringerne, var forberedt på at nogle lærere kunne blive henrettet, men selv om repressionen var hård, gik besætterne ikke så langt. En af grundene til dette kunne være, at arrangørerne havde tænkt over, hvordan de kunne reducere risikoen så meget som muligt. De indså, at de der skrev under først, var de mest sårbare, og at en hård straf til disse lærere kunne afskrække andre fra at skrive under. Derfor var instruksen til lærerne, at de alle skulle indsende deres erklæring på samme dag, den 20. februar.

Skeptikeren: OK, men nazisterne må da have reageret meget kraftigt mod et sådant oprør?

Majken: Den første reaktion fra Kirke- og Undervisningsministeriet var, at alle dem der ikke trak deres erklæring tilbage, ville blive afskediget, og for at vise at de mente det alvorligt, blev lønnen tilbageholdt fra den 25. februar. Men lærerne fortsatte roligt deres arbejde, som om intet var hændt. Igen er det tydeligt, at lærernes sammenhold gjorde det meget sværere for ministeriet at beslutte, hvordan de skulle reagere, ligesom med præsterne. Hvis de fyrede så mange lærere, hvem skulle så undervise børnene? I stedet blev det besluttet at lukke skolerne med den officielle begrundelse, at der manglede brænde til at opvarme klasseværelserne.

Indtil da havde den norske nazi-ledelse haft situationen under kontrol, men efter en måned med stilstand og lukkede skoler greb den tyske besættelsesmagt ind. Den instruerede politiet i at arrestere 1100 mandlige lærere, hvilket blev udført over hele landet. Man kan spekulere på, hvorfor de fleste norske politifolk var så lydige, og hvad der ville være sket, hvis også de havde nægtet at samarbejde med nazisterne, og undladt

at arrestere lærerne. Men det ville have været en anden historie. 1100 lærere blev arresteret, og omkring halvdelen af dem blev til sidst sendt på tvangsarbejde i det allernordligste Norge. På vejen dertil blev de tortureret, og fik utilstrækkelig mad og indkvartering. Nogle lærere trak deres udsagn tilbage under disse omstændigheder, men de fleste overgav sig ikke. Til sidst måtte nazisterne acceptere at de var besejret, og genåbnede skolerne. På papiret var lærerne nu medlemmer af NL, men de blev ikke forpligtet til også at gå med i Norges nazistiske parti, og ingen lærere skulle udføre nye opgaver på grund af dette medlemskab.

Lærere i fangelejren ved Kirkenes, Norge 1942.

Hvad vi kan lære af dette eksempel er, at en besættelsesmagt er fuldstændig afhængig af lokalbefolkningens samarbejde, for at kunne opretholde et billede af normalitet og kontrol. I 1950'erne interviewede den amerikanske akademiker Gene Sharp nogle af de norske lærere, som havde deltaget i strejken. Sharp blev en af de mest indflydelsesrige forfattere om ubevæbnet kamp og ikkevoldsteori med sin bog "The Politics of Nonviolent Action". Her skriver han om det faktum, at magtudøvelse altid afhænger af samarbejde, og at denne indsigt er afgørende for at forstå dynamikken i ikkevoldelig aktion.⁹

Skeptikeren: Okay, jeg forstår det godt, selvom dit eksempel er meget gammelt. Hvis det var sket i dagens Ukraine, ville russerne bare indsætte russiske lærere med deres egen læseplan.

Majken: Det du foreslår lyder meget sandsynligt. Det er derfor, at hver eneste situation må analyseres og vurderes på sine helt specifikke præmisser. De lokale kender deres egen situation bedst, men selv om hver situation er unik, kan man lære og lade sig inspirere af hvad andre har gjort. I dit scenarie med de russiske lærere kunne jeg forestille mig, at det næste skridt ville være at organisere forældrene til ikke at sende deres børn til disse skoler. Faktisk er der et meget interessant eksempel fra Kosovo i 1990'erne, hvor den albanske befolkning i Kosovo oprettede et parallelt uddannelsessystem, så deres børn ikke ville blive indoktrineret med et serbisk pensum. Hundredtusindvis af børn deltog.¹⁰ Det kunne jeg også tale om, men jeg tror vi måske bør gå videre fra uddannelse til et andet eksempel.

Skeptikeren: Lad os gøre det. Hvad med den anden idé, du nævnte, nemlig at boykotte valg?

Majken: Som jeg sagde før, er en besættelsesmagt nødt til at opretholde en vis facade af legitimitet, hvilket er grunden til at den ofte vil forsøge at afholde valg med et begrænset antal kandidater, i stedet for blot at indsætte sine egne. Rusland er måske nok diktatorisk, men det ønsker stadig at opretholde billedet af et demokrati. En relativt sikker form for ikke-samarbejde er at boykotte begivenheder, hvilket betyder at man simpelthen bliver væk, og nægter at deltage.

Skeptikeren: Men det ville betyde, at ukrainerne ikke ville have nogen kontrol over hvem der vinder. Er det ikke bedre, at de stemmer på den mindst dårlige kandidat?

Majken: Jeg ville sige nej. Der er relativt lidt at vinde ved at få den mindst dårlige kandidat valgt, sammenlignet med det stærke signal det kan give,

“ En besættelsesmagt er fuldstændig afhængig af lokalbefolkningens samarbejde, for at kunne opretholde et billede af normalitet og kontrol. ”

Eleverne i Xhevdet Doda gik i hjemmeskole et par måneder, før lærere og elever så "besatte" en faldefærdig bygning i det centrale Prishtina.

Foto: Shyqeri Obertinca. 1990 eller 91.

hvis en samlet befolkning nægter at deltage. Det ville være et signal til dem selv, men også til andre observatører. Selv om russerne nok ville søge at forfalske sig til en højere valgdeltagelse, ville det stadig være svært for dem at opnå legitimitet.

Skeptikeren: OK, så du taler om boykot som en form for ikke-samarbejde, der er relativt sikker. Du talte også om strejker som ikke-samarbejde?

Majken: Alle former for modstand mod besættelsen er forbundet med risici. Så om en strejke er sikker afhænger af hvordan den udføres, og hvad de strejkende gør. Den traditionelle form for strejke blev udviklet af arbejdere, der nægtede at fortsætte med at arbejde, indtil arbejdsgiveren opfyldte deres krav, f.eks. om højere løn eller bedre arbejdsforhold. Men strejker har også været brugt i mange politiske konflikter, og de kan udvikles på kreative måder, så de bliver mindre risikable. I Polen var der en lang historie med strejker under det kommunistiske styre, hvor arbejderne gik på gaden i store demonstrationer.

Ved flere lejligheder endte det i blodige sammenstød med sikkerhedsstyrkerne, hvor arbejdere blev dræbt. Men da den uafhængige fagforening Solidarność blev stiftet i 1980, valgte arbejderne en anden taktik. I stedet for at strejke besatte de deres fabrikker og barrikaderede sig indenfor, hvilket gjorde dem mindre sårbare over for sikkerhedsstyrkernes angreb. Det gav dem også mulighed for at organisere deres fagforening og udvikle fælles krav, uden hele tiden at skulle forholde sig til myndighederne, hvilket er et godt eksempel på konstruktiv modstand.¹¹

En besættelsessituation, hvor strejker var afgørende for udviklingen af modstanden, var den nazistiske besættelse af Danmark under Anden Verdenskrig. Ved flere lejligheder var der strejker over hele landet, som spredte sig fra industri til industri, og her vil jeg gerne fremhæve ideen om to-minutters strejker, som modstandsbevægelsen eksperimenterede med som en magtdemonstration hen imod slutningen af krigen. Flere gange annoncerede modstandsbevægelsen en to-minutters strejke, og på et øjeblik gik Danmark næsten helt i stå.

Fordi perioden var så kort, var det en relativt sikker form for modstand, og det var nemt at deltage for de mange, der støttede modstandsbevægelsen.

Det betød samtidig, at modstandsbevægelsen gav nazisterne en fornemmelse af: ”Se, hvor mange danskere, der lytter til hvad vi siger. Hvad er de mon parate til at gøre næste gang?”. Efter krigen gav tyske officerer udtryk for, at det var uproblematisk at håndtere den voldelige modstand, mens de var forvirrede og usikre på hvordan de skulle reagere på den ikkevoldelige.¹²

Skeptikeren: Nu har du talt om forskellige former for ikke-samarbejde. Hvordan ville det gå, hvis ikkevold blev brugt meget mere konfrontatorisk?

Majken: I teorien om ikkevold taler vi om spredningsaktioner og koncentrationsaktioner. Demonstrationer er den klassiske form for koncentrationstaktik, hvor man samler mange mennesker på ét sted, for eksempel ved at besætte en central plads eller marchere i store

“Flere gange annoncerede modstandsbevægelsen en to-minutters strejke, og i et øjeblik gik Danmark næsten helt i stå.”

menneskemængder. Du husker nok de slående billeder fra Tahrir-pladsen i Egypten i 2011, hvor folk besatte pladsen i ugevis. Sammen med strejker var disse demonstrationer medvirkende til at vælte præsident Mubarak, efter hans 30 år ved magten. Det er selvfølgelig en imponerende magtdemonstration, når man er mange, men det gør også, at man bliver sårbar over for direkte angreb, som det var tilfældet med arbejderne i Polen.

“Efter krigen gav tyske officerer udtryk for, at det var uproblematisk at håndtere den voldelige modstand, mens de var forvirrede og usikre på hvordan de skulle reagere på den ikkevoldelige.”

Da disse arbejdere besatte fabrikkerne, var det stadig en koncentrationstaktik, men de gav den en drejning for at gøre sig selv mindre sårbare. Om militæret havde fået ordre til at storme de besatte fabrikker, ville hele bevægelsen være blevet ødelagt, da alle arbejderne var samlet på ét sted. Ved at bruge spredningsmetoder spreder man sig derimod, og kan vise at bevægelsen har mange tilhængere, om end med meget mindre risiko.

I lande med en stor muslimsk befolkning, har folk stået på hustagene og råbt ”Allahu Akbar” (Gud er stor) for at protestere mod diktatoriske regimer. Det er spredningstaktik, og det er svært for de gejstlige i et muslimsk land at finde en grund til at forbyde folk at vise religiøs hengivenhed. I Latinamerika er det tradition for at gå ud på altanerne, og banke højt på gryder og pander som et tegn på protest.

Disse protester, som foregår i relativ sikkerhed i folks egne huse, kan ikke i sig selv udgøre en trussel mod en besættelsesmagt. Ikke desto mindre signalerer dette til folk, at der står mange bag protesterne, og dette kan være en faktor, der så kan motivere nogle til at deltage i mere dristige aktioner. Ikkevoldelige bevægelser, der benytter sig af mange forskellige metoder, herunder både protest/vertalelse og ikke-samarbejde, direkte aktion og intervention, har større chance for at nå deres mål. Det er også vigtigt, at metoderne finder sted på forskellige steder og i forskellige rum, og involverer forskellige dele af befolkningen.¹³

Bevægelser, der primært er baseret på én del af befolkningen, som f.eks. de studerende, og som samler disse på ét sted, er meget mere sårbare end en bevægelse, der er mangfoldig og praktiserer vidt forskellige former for ikkevoldelig modstand.

Skeptikeren: Det lyder som guerillataktik. Væbnet og ubevæbnet kamp må kunne lære meget af hinanden?

Majken: Ja, i alle former for kamp, uanset om midlerne er voldelige eller ikkevoldelige, er folk nødt til at planlægge, lægge strategier og træne. De er også nødt til at kunne aflæse det politiske spil, og forstå den anden sides perspektiv. Hvad vil modstanderne have, hvad er de villige til at ofre for at få det, og hvor kan det være lettere at få dem til at give efter? Et andet aspekt er at forstå, hvordan man bedst bruger sine egne ressourcer klogt og strategisk. I begyndelsen af den russiske invasion af Ukraine havde Rusland overtaget, fordi de selv havde valgt tid og sted, og havde flest soldater og våben klar. Men den ukrainske hær var også opfindsom og i stand til at overraske russerne, for eksempel ved at bruge små droner på uventede måder. Denne evne til at ”læse spillet” og improvisere er også nødvendig i ubevæbnet kamp.

Skeptikeren: Hvis der er så mange ligheder, burde de ubevæbnede metoder bruges sideløbende med væbnet kamp.

Majken: Absolut ikke. Ubevæbnede og bevæbnede midler er ikke forenelige, fordi de afhænger af hver sin logik. Den militære logik handler om at tage kontrol gennem fysisk magt. I modsætning hertil handler ubevæbnet kamp mod en besættelse om at gøre det politisk umuligt for besættelseshæren at fortsætte, ved at nægte at samarbejde. Mens militær kamp kan drage fordel af at blive ledsaget af strejker og andre former for ikke-samarbejde, kan en kamp der primært er ikkevoldelig normalt ikke drage fordel af en smule vold. Tværtimod vil enhver vold være kontraproduktiv, fordi selv en enkelt voldelig hændelse kan tjene som påskud for brutalt at undertrykke enhver modstand. I teorien om ikkevold taler vi om vigtigheden af at opretholde ”ikkevoldsdisciplin”. Jeg er klar over at for mange er det sund fornuft, at voldelig modstand er mest effektiv, men i dette tilfælde er det mest fornuftige faktisk lige omvendt. Forskning, der har sammenlignet voldelige

og ikkevoldelige kampe, viser tydeligt at ikkevold er mere effektivt end vold. Erica Chenoweth og Maria Stephan udførte denne forskning, som blev offentliggjort i 2011 i bogen ”Why civil resistance works”.¹⁴

Skeptikeren: Ja, jeg har hørt om dette, men det virker stadig helt usandsynligt, at ikkevold skulle være mest effektivt.

Majken: Det overraskede også forskerne bag. Jeg mødte Erica Chenoweth kort efter at undersøgelsen var blevet offentliggjort, og hun fortalte mig, at de faktisk havde forventet at påvise, at de forskere der hævdede ikkevold var effektivt, tog fejl. Men Chenoweths og Stephans banebrydende undersøgelse viste, at kampe der primært er ikkevoldelige, statistisk set har næsten dobbelt så stor sandsynlighed for at blive en succes, som voldelige kampe har det. Det betyder ikke at ikkevoldelige kampagner altid er vellykkede, eller at voldelige kampe altid mislykkes, men der er en meget klar tendens, som de kunne dokumentere. Før deres undersøgelse var forskning i ikkevold og civilt forsvar hovedsageligt baseret på casestudier af enkelte lande, hvilket var svært at generalisere ud fra. Men Chenoweth og Stephan kunne klart påvise, at folk der primært engagerer sig i ikkevoldelige kampagner har en god chance for at nå deres mål, meget bedre end for dem, der vælger væbnet kamp.

Skeptikeren: Men det må da være fordi de bruger studier af ikkevoldelige kampagner i demokratier, hvor undertrykkelsen slet ikke kan sammenlignes med det der sker i Rusland eller Ukraine i dag?

Majken: Nej, sådanne kampagner i demokratier er ikke medtaget i deres studier. Kendte sager, som den amerikanske borgerrettighedsbevægelse i 1960'erne, der gjorde Martin Luther King og Rosa Parks berømte, er ikke med. Chenoweth og Stephan besluttede at basere deres undersøgelse på sager, hvor de mente at det var *mindst* sandsynligt, at ikkevold kunne lykkes. De kalder det kampagnernes ”*maximalist goals*”.

*“Enhver vold vil være
kontraproduktiv, fordi
selv en enkelt voldelig
hændelse kan tjene som
påskud for brutalt at
undertrykke enhver
modstand.”*

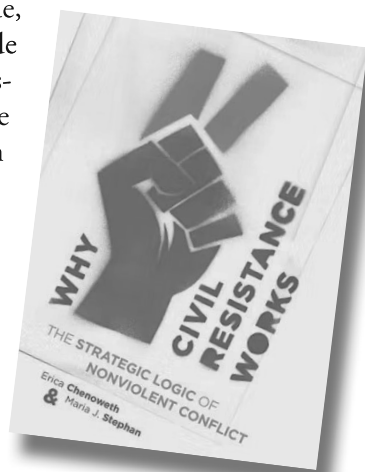
Chenoweth og Stephan indsamlede *alle* kampagner, hvor bevægelser mellem 1900 og 2006 forsøgte at vælte et diktatur, opnå løsrivelse eller bekæmpe en besættelsesmagt. I alt blev det til 323 tilfælde, både voldelige og ikkevoldelige. De analyserede derefter hvor mange af disse tilfælde, der mislykkedes, var delvist succesfulde eller opnåede deres erklærede mål. Så hvis målet med en kampagne var at vælte en diktator, var kriteriet for succes, at diktatoren rent faktisk blev fjernet fra magten. Hvis målet var at afslutte en besættelse, var kriteriet, at besættelsen blev afsluttet.

Skeptikeren: Det lyder virkelig interessant. Nævn nogle eksempler på sådanne kampe imod besættelser.

Majken: Chenoweth og Stephan kategoriserer 78 af kampagnerne som "anti-besættelse". Disse omfatter vellykkede ikkevoldelige anti-besættelseskampagner, som befrielsen af Østtimor fra Indonesien i 1990'erne og den ikkevoldelige kamp i det tyske Ruhrrområde imod den franske besættelse i 1923, men det omfatter også fiaskoer som Ungarn i 1956 og Tjekkoslaviet i 1968, hvor disse to lande blev besat af Sovjetunionen, og spontan ikkevoldelig modstand ikke var nok til at forhindre besættelse. Hvad angår besættelser viser Chenoweths og Stephans resultater, at succesraten for vold og ikkevold er omtrent den samme, henholdsvis 36% og 35%. Men når det drejer sig om delvise succeser som autonomi eller magtdeling, har ikkevold en meget højere succesrate end væbnet kamp.

Skeptikeren: Men hvis succesraten for vold og ikkevold i besættelser er omtrent den samme, hvorfor er du så sikker på, at en ikkevoldsstrategi er bedre for Ukraine end et væbnet forsvar?

Majken: Af to grunde. For det første er vi også nødt til at se på konsekvenserne af krig. Efter min mening er den pris, folk betaler i form af tabte liv simpelthen for høj. Oven i kommer konsekvenserne af ødelagt

infrastruktur, der fører til humanitære katastrofer og udsigten til at en voldelig konflikt vil fortsætte i årtier. For det andet behøver vi ikke kun støtte os til erfaringer fra ikkevoldelig modstand imod besættelser. Parallellerne mellem besættelsessituationer og regimeskift er så mange, at modstandsbevægelser kan hente inspiration fra tidligere kampagner for regimeskift. I et diktatur er folket ”besat” af deres egen regering, og det er derfor, der er så mange paralleller.¹⁵ I antiregime-kampagner er succesraten for primært ikkevoldelige kampe meget højere end for anti-besættelseskampagner: 59% for ikkevold og kun 27% for vold. Dette er tal fra den oprindelige undersøgelse af Chenoweth og Stephan. I en nyere artikel viser Chenoweth hvordan succesraten for hovedsageligt ikkevoldelige kampagner fra tiden imellem 2010 og 2020 faldt, når den blev sammenlignet med foregående årtiers. Sandsynligheden for at voldelige kampagner lykkes er dog faldet endnu mere, så forholdet nu er 1:4 i ikkevoldens favør.¹⁶

Skeptikeren: Hvorfor er det sådan?

Majken: Chenoweth giver nogle forklaringer, men før vi taler om det, vil jeg gerne tage fat på den kritik, der har været af Chenoweths og Stephans undersøgelse.

Skeptikeren: Fortsæt endelig!

Majken: Bredt publicerede undersøgelser som denne vil altid blive udsat for kritik, for eksempel fra forskere, der kender detaljerne i nogle af sager, og mener at disse er fejlklassificerede. Den mest systematiske kritik kommer fra Alexei Anisin, som har lavet sin egen undersøgelse af de samme sager som Chenoweth og Stephan, samt nogle andre sager.

Han rejser to vigtige spørgsmål. For det første ønsker han at tilføje yderligere cases, hvilket er grunden til at han går tilbage til år 1800 i stedet for at starte med ved 1900, som Chenoweth og Stephan gjorde. I dette århundrede ser han ingen ikkevoldelige kampagner, men tilføjer et antal andre kampagner, der involverede diverse former for vold, og de fleste af dem var vellykkede. Det betyder selvfølgelig, at sandsynligheden for succes for voldelige kampagner statistisk set stiger. Desuden argumenterer Anisin for, at de to kategorier ”voldelig” og ”ikkevoldelig” er for forenkede.

“Nej, du kan ikke tvinge mig!”
Protestplakat fra Ruhr 1923.

Han tilføjer derfor yderligere to kategorier, som han kalder ”ubevæbnet voldelig” og ”reaktiv voldelig”. I kategorien ”ubevæbnet voldelig” inkluderer han optøjer, stenkast, molotovcocktails og ildspåsættelse af biler og bygninger. Når han så taler om ”reaktiv ubevæbnet vold”, indbefatter det de samme metoder, men brugt som svar på vold fra den anden side.¹⁷ Så vidt jeg ved har Chenoweth og Stephan ikke kommenteret på Anisins kritik, men der har tre andre forskere gjort. Monika Onken, Dalilah Shemia-Goeke og Brian Martin har skrevet et detaljeret svar der problematiserer Anisins kritik. De går også meget længere end Anisin på nogle punkter, for eksempel når det handler om at kategorisere forskellige kampagner.¹⁸

Skeptikeren: Jeg synes at denne kritik er meget rimelig. Ubevæbnede mennesker kan også bruge vold, og denne vold må ikke ignoreres!

Majken: Jeg er helt enig. For bedre at forstå ubevæbnet modstand mener jeg, at det er ekstremt vigtigt at analysere virkningen af sabotage, optøjer og andre former for ubevæbnet vold i kampagner, der ellers overvejende er ikkevoldelige. Men så må vi også analysere, hvilken rolle ubevæbnet vold spillede i kampen; det er ikke nok at afgøre om den var til stede eller ej. I de statistiske undersøgelser af Chenoweth og Stephan, og af Anisin, er der et sammenfald mellem vold/ikkevold og succes/fiasco, men dette viser ikke noget om årsag og virkning. Med andre ord, selv om ubevæbnet vold var til stede, betød det ikke nødvendigvis, at dette bidrog til succesen af en primært ikkevoldelig kampagne. Måske var tilstedeværelsen af ubevæbnet vold endda kontraproduktiv, og fik kampen til at vare længere, end den ville have gjort uden den ubevæbnede vold?

For at besvare et sådant spørgsmål har vi også brug for kvalitative studier, hvor vi undersøger detaljerne i hver enkelt sag. En sådan detaljeret undersøgelse ville måske konkludere, at ubevæbnet vold var en integreret del af kampen og afgørende for dens succes. I andre tilfælde ville analysen måske vise, at optøjerne var et påskud for et regime til at slå endnu hårdere ned. Sådanne studier kunne også give os forklaringer på voldens konsekvenser. Vi har allerede diskuteret, at der i teorierne om ikkevold er et stærkt argument for at opretholde en disciplineret ikkevold. Dette understøttes af den logiske forklaring, at selv små voldshandlinger kan være kontraproduktive, fordi de let kan tjene som påskud til at slå ned på alle modstandere. Jeg synes ikke at Anisin giver en god forklaring på, hvordan en kamp kan drage fordel af ubevæbnet vold på en måde, der opvejer risikoen for brutalitet fra magthaverne.

Skeptikeren: Selv om denne kritiske forfatter så ikke selv skriver om det, findes der gode argumenter for sabotage og optøjer.

Majken: Helt rigtigt. Under alle omstændigheder bør vi tale om de potentielle fordele ved sabotage og optøjer, men også tænke på den risiko, som de indebærer. I mine egne akademiske skrifter har jeg kritiseret litteraturen om ikkevold for at glorificere og forenkle den danske ikkevoldsmotstand mod den nazistiske besættelse. I iveren efter at vise hvordan ikkevold kan være effektivt og inspirere andre, har nogle forfattere en tendens til at forenkle den meget komplekse situation i Danmark.

De bagatelliserer den interne splittelse blandt både danskerne og tyskerne, og ignorerer hvordan betingelserne for besættelsen ændrede sig betydeligt i løbet af krigen. Ændringerne skete både på grund af dansk indenrigspolitik, og på grund af Tysklands stigende militære tab under krigen.

Nogle forfattere glemmer også at nævne hvordan modstandsbevægelsens sabotage af jernbaner og fabrikker, der producerede nødvendige varer for den tyske krigsindsats, var flettet sammen med ikkevoldelige modstandsformer. Danskerne betalte en høj pris, da nazisterne henrettede tilfældige civile som hævn for sabotagen, men folkene i modstandsbevægelsen fortsatte alligevel, fordi de følte at det var en pris, der var værd at betale. Både under og efter krigen var der en udbredt opfattelse af, at jernbanesabotagen havde haft afgørende indflydelse på Tysklands evne til at føre krig, da den forsinkede transport af tropper og varer.

Myten om jernbanesabotagens betydning burde have været helt aflivet i 1971, hvor en dansk historiker dokumenterede, at sabotagen havde haft meget lille praktisk betydning for den tyske hær, og at dens maksimale forsinkelse var på to dage.¹⁹ Men det vidste man ikke i Danmark under krigen. Det er dog rimeligt at antage, at sabotageaktionerne kan have haft en vigtig effekt på befolkningens moral, selv om historikere ikke har undersøgt dette aspekt af jernbanesabotagen.

Sabotage og uroligheder kan også spille en rolle, når de forhindrer besættelsesmagten i at opnå den ønskede ro. Det betyder at mere personale og andre ressourcer bliver bundet op på at opretholde besættelsen, og ikke kan bruges ved fronten. Jeg tror vi er nødt til at diskutere sådanne aspekter meget mere blandt ikkevoldsforskere. Det kræver en udogmatisk vurdering af sabotagens og oprørets rolle, hvor man både overvejer hvordan den slags kampagner kan støtte ikkevoldelige handlinger, og hvad prisen for sabotage og oprør så kan være.

“Det kræver en udogmatisk vurdering af sabotagens og oprørets rolle, hvor man både overvejer hvordan den slags kampagner kan støtte ikkevoldelige handlinger, og hvad prisen for sabotage og oprør så kan være.”

Måske kan den mindre risikable brug af ikkevoldelige metoder uden sabotage og optøjer være nok til at forstyrre roen, og holde kampgejsten høj. Jeg har allerede nævnt nogle muligheder i forhold til Ukraine, og det er noget der kunne undersøges nærmere ved hjælp af historiske fortilfælde.

I Danmark skrev Frihedsrådet, som koordinerede modstandsbevægelsen under Anden Verdenskrig, i en intern rapport at strejker var mere skadelige for den tyske krigsindsats, end optøjer og sabotagehandlinger var. Denne erkendelse kom efter en begivenhed i 1944, kendt som "Folkestrejken", efter at modstandsbevægelsen havde udført sabotagehandlinger i årevis.²⁰ Men denne viden er næsten ukendt i Danmark, hvor fortællingen om den heroiske sabotage stadig er fremherskende.²¹

Skeptikeren: Det var interessant at høre dette om Danmark, og høre nogle nuancer til sabotagens rolle. Men der er altså så mange problemer med dit yndlingsstudie, og du har stadig ikke svaret på mit spørgsmål om hvorfor du alligevel mener, at ikkevold vil være den bedste vej for ukrainerne.

Folkestrejken i København 1942.

Medlemmer af Danmarks Frihedsråd efter besættelsen.

Majken: For god ordens skyld: Chenoweths og Stephans undersøgelse er ikke min favorit, og det som jeg finder interessant er ikke deres tal, men den generelle tendens disse peger på. Jeg er ikke i tvivl om, at ikkevold siden år 1900 har vist sig mere effektivt end vold til at vælte diktatorer og besættelser. Chenoweth har også en interessant diskussion om hvad der kan være årsagerne til det nylige fald i succesraten for ikkevoldelige kampagner. En af de faktorer hun peger på, er at autoritære regimer og besættere også lærer og observerer.²² Diktatorer har måske ikke følt sig truet af ikkevoldelig organisering før i tiden, fordi de også var ofre for den udbredte myte om at kun vold kan føre til reel forandring. I dag har de set regime efter regime bryde sammen på grund af ikkevoldelige opstande. Det betyder at nutidens diktatorer er hunderædde for ikkevoldelige organisationer, og indleder deres undertrykkelse tidligere og voldsommere, end diktaturerne plejede før i tiden. De russiske myndigheder er et godt eksempel på dette, og jeg håber vi kan tale mere om det senere.

Men det, at diktatorerne nu er blevet snedigere, er uden for oppositionsbælgelsernes indflydelse. Chenoweth peger også på andre mulige forklaringer på den faldende succesrate, som bevælgelserne selv kan være med til at påvirke. For det første forklarer hun, at selvom vi har set

imponerende folkemøder med massevis af demonstranter imellem 2010 og 2020, er den generelle tendens at disse bevægelser var mindre på deres højdepunkt, end hvad de foregående årtiers ikkevoldelige bevægelser var. Det er en stor ændring, da Chenoweths og Stephans første undersøgelse viste, at en af faktorerne bag ikkevoldelige bevægelses succes er deres evne til at mobilisere en stor del af befolkningen fra alle samfundslag.

Chenoweth påpeger også, at de seneste bevægelser har satset for meget på massedemonstrationer, hvilket gør dem meget mere sårbare over for undertrykkelse, end bevægelser der benytter sig af et bredspektret repertoire af ikkevoldelige metoder, hvilket vi allerede har talt om. At tilføje ikke-samarbejde til aktionsrepertoiret, har også et meget større potentiale for at påføre et regime eller en besættelsesmagt økonomisk skade. En tredje faktor som Chenoweth peger på, er det faktum at de seneste bevægelser har været afhængige af digital organisering, hvilket gør dem sårbare for overvågning.

Zeynep Tufekci er en anden forsker, der har skrevet om netop dette aspekt af organisering, og som påviser at evnen til hurtigt at samle store menneskemængder har sin pris. Før internettet var bevægelser tvunget til at udvikle en infrastruktur selv til at samle folk med, hvilket skabte bevægelser, der var modstandsdygtige på lang sigt. I dag skal denne modstandsdygtighed opbygges på andre måder, hvilket betyder at bevægelserne må indse, at det ikke er nok til at skabe politisk pres bare at samle folk sammen.²³

Den sidste faktor, som Chenoweth påpeger i sin artikel, er at flere og flere bevægelser i dag har radikale fløje, der bruger vold og dermed underminerer den ikkevoldelige disciplin, og giver regimerne påskud for hård undertrykkelse.

Noget af denne vold er orkestreret af regeringernes egne infiltratorer, fordi dette giver regimerne et påskud til at slå ned på *enhver* modstand. Men alt dette er noget som fremtidige bevægelser også i Ukraine kan lære af og håndtere, når de organiserer sig, udvikler strategier og træner. På den måde kan fremtidige deltagere i bevægelserne blive mere bevidste om ikkevoldens unikke logik, som er helt forskellig fra militær logik.

Skeptikeren: Hvad mener du med det?

Majken: Ubevæbnet kamp er baseret på den logik, at en bevæbnet side, i dette tilfælde en besættelsesmagt, og en ubevæbnet side handler på meget forskellige måder. Gene Sharp, som jeg allerede har nævnt, taler om ”politisk jiu-jitsu”. Som du sikkert ved, bruger man i jiu-jitsu og andre asiatiske kampsportsgrene modstanderens styrke imod ham selv. Hvis han kommer imod dig med fuld kraft, udnytter du al denne kraft i din modbevægelse, så han mister balancen og falder. Dette er også logikken i ubevæbnet kamp. Hvis russiske besættelsesstyrker med urimelig kraft angriber ubevæbnede modstandsfolk for at undertrykke og dræbe dem, skal du vende denne kraft om så den giver bagslag. En anden ikkevoldsforsker, Brian Martin, har videreudviklet Sharps teori og analyseret den dynamik, hvormed et angreb kan vendes rundt, som han kalder for *backfire*.²⁴ Det handler for eksempel om at afsløre hvad der er sket, så de der bekymrer sig om de russiske myndigheders handlinger, bliver foruroledede.

Folk i Vesten er allerede foruroledede, så det er ikke dem man her ønsker at appellere til. Man ønsker at kommunikere med civilbefolkningen i Rusland, som måske i øjeblikket er ligeglade med eller støtter Putins regime, såvel som lande der i øjeblikket ikke er særlig kritiske over for den russiske regering. I øjeblikket ville dette være lande som Brasilien, Indonesien, Kina og Sydafrika.

Skeptikeren: Det lyder interessant, og det vil jeg gerne høre mere om. Men først vil jeg gerne vende tilbage til spørgsmålet om risikoen, som jeg ikke synes vi har talt nok om.

***“Hvis russiske besættelsesstyrker
med urimelig kraft angriber
ubevæbnede modstandsfolk for at
undertrykke og dræbe dem,
skal du vende denne kraft om
så den giver bagslag.”***

Ubevæbnet kamp er et igangværende eksperiment

Skeptikeren: Vi har allerede talt lidt om risikoen, og hvordan folk kan organisere sig ved hjælp af spredningsmetoder for at blive mindre sårbare. Men hele dit argument er baseret på at folk er modige, og at civilbefolkningen tør gøre modstand. Hvad hvis civilbefolkningen i Ukraine er for bange? Det russiske regime vil slå hårdt ned på og endda dræbe alle ledere af en sådan modstand.

Majken: Ubevæbnet modstand kræver mod og opofrelse, ligesom den nuværende krigsform gør det. I øjeblikket er der mange der hylder alle de unge mænd, der er parate til at ofre deres liv som soldater for Ukraine. Jeg kan ikke rigtig se nogen forskel mellem disse to typer ofre. I begge tilfælde er de villige til at løbe en risiko for noget, som de mener er vigtigere end deres eget liv, men selv håber på at komme levende ud af. Også ubevæbnet modstand kræver ofre, men der er en god chance for at det vil koste færre liv end krig. Vi skal også huske at der er mange handlinger, som vi der ikke er ukrainere kan gøre for at støtte ubevæbnet kamp i Ukraine. En af de mest interessante udviklinger i fredsarbejdet i de seneste årtier er forskellige eksperimenter med internationale ledsagere eller ”ubevæbnede livvagter”, som allerede nu optræder tæt på frontlinjerne i Ukraine. International ledsagelse er endnu ikke blevet afprøvet i stor skala i forbindelse med en besættelse. Ikke desto mindre mener jeg, at der er et enormt potentiale og at Putins regering er meget sårbar over for denne form for eksponering, hvis den kommer fra de rigtige mennesker.

Skeptikeren: Det lyder ekstremt naivt at påstå at man kan beskytte nogen, hvis man ikke er parate til at bruge våben og skade en angriber. Jeg tvivler alvorligt på, at dine ”ubevæbnede bodyguards” kan gøre nogen som helst forskel.

Majken: Jeg tror, at alle kvinder der nogensinde har følt sig utrygge på gaden om natten, forstår min logik. Hvis man er bange, er der sikkerhed i at være sammen med andre, så man går ikke alene, men følges med en ven.

I en ubevæbnet kamp vil der være ledere og grupperinger på forskellige niveauer, f.eks. de fagforeninger, som organiserer de strejker vi allerede har talt om, ungdomsorganisationer, samfundsorganisationer, religiøse samfund osv. Hvis nogle af dem bliver udsat for repressalier, kan tilstedeværelsen af internationale observatører skabe lidt mere manøvrerum.

*“Ubevæbnet
modstand kræver
mod og opofrelse,
ligesom den nu-
værende krigsform
gør det.*

Observatørerne kan ikke forhindre, at der sker noget forfærdeligt, men de er en garanti for at undertrykkelsen ikke går ubemærket hen. De rapporterer og dokumenterer ethvert angreb, enhver mishandling, enhver forsvinden eller ethvert drab på mennesker, som er involveret i ubevæbnet kamp. En sådan dokumentation kan spille en rolle i senere retssager, men den har også en umiddelbar effekt. Det betyder, at den russiske besættelsesadministration godt ved, at nogen holder øje med dem, hvilket sandsynligvis vil få dem til at holde igen ved mange lejligheder. Også dette giver de ubevæbnede modstandsfolk lidt mere spillerum til at organisere deres kamp.

Skeptikeren: Men hvorfor skulle de russiske besættere holde sig tilbage? Der er masser af beviser for at Rusland begår krigsforbrydelser både i Rusland og i de besatte områder, begår massakrer mod civilbefolkningen, dræber brutalt og går massivt til værks mod uafhængige organisationer.

Majken: Vi ved det godt. Men disse massakrer fandt primært sted under krigsforhold, hvor soldaterne troede at ingen nogensinde ville finde ud af det, eller kunne holde dem ansvarlige. Nu taler vi om besættelse, hvilket er en meget anderledes situation, hvor besætterne er nødt til at opretholde en form for legitimitet. Under sådanne omstændigheder er der normalt en smule mere gennemsigtighed end i en igangværende krig, og det er også sværere at begå massakrer mod civilbefolkningen. Selv om det russiske regime overvåger enhver form for organisering massivt, er der en grænse for hvor meget undertrykkelse det kan udføre, uden at bekymre folk derhjemme eller blandt regimets udenlandske tilhængere.

Skeptikeren: Det lyder umuligt, men jeg lytter. Hvem vil dog være parat til at påtage sig så farlige opgaver?

Majken: Kan du huske, hvad vi talte om med hensyn til ikkevoldens unikke dynamik, nemlig at det er nødvendigt at lægge pres på dem, der i øjeblikket støtter Rusland eller i det mindste ikke taler imod Rusland, såsom Brasilien, Indonesien og Sydafrika? Borgere fra disse lande ville være i en ideel position til at gå forrest som observatører og internationale ledsagere i det besatte Ukraine. Det ville være et eksperiment, for indtil videre er international ledsagelse hovedsageligt blevet brugt i helt andre sammenhænge. Jeg kan give dig nogle eksempler fra Latinamerika, hvor folk der er blevet ledsaget, udtrykkeligt har sagt at uden denne ledsagelse ville de være døde i dag.²⁵

En sag der virkelig gjorde en forskel, og blev til ”opdagelsen” af værdien af ubevæbnet ledsagelse, var organisationen Witness for Peace’s udsendelse af amerikanske statsborgere til Nicaragua under krigen mellem sandinisterne og kontraerne i 1980’erne. Kontraerne, som kæmpede imod den demokratisk valgte socialistiske regering, blev støttet af den amerikanske regering, der sendte våben og trænedede kontraerne. De udsendte civile amerikanere tog så til Nicaragua for at vidne om konsekvenserne af en krig, som deres egen regering var involveret i. Hvor de var til stede, blev kontraerne nødt til at holde lav profil af frygt for hvad der ville ske, hvis de dræbte disse amerikanske statsborgere, der boede blandt civilbefolkningen i Nicaragua.

I det scenarie jeg foreslår for Ukraine, ville russerne være nødt til at bekymre sig om hvad der ville ske, hvis de dræbte brasilianske, indonesiske eller sydafrikanske civile, der kom til Ukraine som observatører. Omtrent samtidig med at Witness for Peace sendte amerikanske statsborgere til

Nicaragua, sendte en organisation ved navn Peace Brigades International sine første frivillige til Guatemala, som blev styret af et amerikansk-støttet militærdiktatur. Regeringen i Guatemala forfulgte og dræbte menneskerettighedsaktivister, men var samtidig opsat på at fremstå ”civiliseret”. Det betød, at internationale frivillige fra vestlige lande var i stand til at yde en vis beskyttelse, nogle gange ved at ledsage sårbare mennesker døgnet rundt. De frivillige var i stand til at give en vis sikkerhed, ikke fordi de fysisk kunne afværge en angriber, men fordi deres tilstedeværelse signalerede international bekymring. Når de var vidner til angreb og chikane, slog de straks alarm i deres netværk og til vestlige ambassader.

Effekten af Witness for Peace og Peace Brigades International beroede på, at de kendte den unikke dynamik på netop disse steder. Konceptet har udviklet sig betydeligt siden 1980’erne, og der er nu mange flere organisationer, der tilbyder ledsagelse. En organisation som Nonviolent Peaceforce er blevet gennem-professionaliseret, og udsender lønnet personale i stedet for frivillige. Denne organisation er allerede aktiv i den ukrainsk-kontrollerede del af Ukraine, i usikre områder nær frontlinjen og i

områder, som de russiske væbnede styrker har måttet trække sig tilbage fra. Her støtter internationale hjælpearbejdere de lokale frivillige netværk, for eksempel i forbindelse med evakuering af sårbare familier. I det scenarie jeg taler om, med internationale ledsagelse i det besatte Ukraine, er situationen naturligvis meget anderledes. Ikke desto mindre er der et enormt potentiale for at videreudvikle den internationale ledsagelsespraksis.

Skeptikeren: Men Putins regime ville aldrig lade sådanne observatører komme ind i de besatte dele af Ukraine, hvorfor skulle det dog det?

Majken: Jeg tror snarere spørgsmålet må være under hvilke omstændigheder, at Putin-regeringen ville blive tvunget til at tillade observatører i et land

“De frivillige var i stand til at give en vis sikkerhed, ikke fordi de fysisk kunne afværge en angriber, men fordi deres tilstedeværelse signalerede international bekymring.”

som den har besat? Svaret er, at det afhænger af hvem der anmoder om det. Hvis det er en anmodning fra et land eller en gruppe af lande, som Rusland er afhængig af, for eksempel Brasilien eller Sydafrika, så kan det være svært for det russiske regime at afvise tilbuddet. Da disse er demokratier, som er interesserede i et godt forhold til Vesten, kunne disse lande have en interesse i at stille et sådant krav for at vise, at de lægger pres på Rusland. Men som sagt er dette aldrig blevet prøvet før under en besættelse, og der er ingen garanti for at det vil virke som det gjorde i Guatemala eller Nicaragua. Ikke desto mindre synes jeg, at det er forsøget værd.

Skeptikeren: OK, så det var dit svar på situationen i besatte områder. Men hvad med de områder, hvor det ukrainske militær i øjeblikket kæmper med militære midler for at forhindre besættelsen? Skulle de så bare overgive sig og nedlægge våbnene?

Majken: Ja, jeg synes de skal nedlægge våbnene, men slet ikke at de skal overgive sig. At bruge alle de metoder til ubevæbnet modstand, som vi allerede har talt om, betyder ikke at opgive kampen, men at fortsætte kampen med andre midler. Jeg ved godt at dette kan lyde selvmodsigende for mange mennesker, men det er hvad den viden vi har i dag siger os om krigens konsekvenser, og mulighederne for at bekæmpe en besættelse med ubevæbnede midler. I det lange løb vil dette være det bedste for den ukrainske civilbefolkning. Som vi allerede har set er en russisk besættelse brutal, og befolkningen er alt andet end sikker. Ikke desto mindre er det sandsynligt, at færre mennesker ville blive dræbt ved at bekæmpe en besættelse med ubevæbnede midler, end gennem krig. Personligt vil jeg langt hellere leve under en besættelse, som jeg kan fortsætte med at bekæmpe, end at være død. Jeg vil også hellere se mine kære i live, selv om de er besat, end dræbt i krig. Jeg er selvfølgelig klar over at alt dette er spekulation, for den ukrainske hær vil ikke pludseligt holde op med at kæmpe med militære midler. Jeg forsøger blot at forklare logikken i en pacifistisk holdning, baseret på aktiv, ikkevoldelig modstand.

“Personligt vil jeg foretrække at leve under en besættelse, som jeg kan fortsætte med at bekæmpe, end at være død.”

Skeptikeren: Men du har ingen ret til at fortælle andre, hvordan de skal kæmpe!

Majken: Jeg er helt enig med dig i, at dette selvfølgelig er en beslutning der skal træffes af det ukrainske folk selv. Men du spurgte mig hvad jeg mener, og jeg baserer mine svar på hvad samfundsvidenskaben fortæller os om moderne krigsførelse og ubevæbnet kamp.

Skeptikeren: Dette er vel så dit meget naive svar, ikke kun til ukrainerne, men til alle lande, der føler sig truet af Putins regime. Opløse militæret og engagere sig i ubevæbnet kamp mod en invasion?

Majken: Præcis, dette er den pacifistiske holdning.

Skeptikeren: Så alle skal bare lade Putin tromle hen over sig?

Majken: Igen, jeg har aldrig sagt noget om at blive løbet over ende. Alle bør være parate til at kæmpe imod en besættelsesmagt, uanset hvem besætteren er. Lad os forestille os, at det virkelig er sådan: Et land som Rusland er væbnet til tænderne, omgivet af nabolande uden militær. Hvor længe tror du den russiske befolkning vil acceptere et statsoverhoved, der bruger

milliarder på at bevæbne sig imod lande, der ikke på nogen måde kan betragtes som en trussel? Selv hvis Rusland stadig var tungt bevæbnet, og så dette som en mulighed for at invadere alle sine nabolande, hvor mange ressourcer tror du så ikke det ville kræve at opretholde en besættelse af hele Europa, imod beslutsomme, velforberejede og fuldstændigt genstridige befolkninger?

Skeptikeren: Det ved jeg ikke, dette er dit tankespind. Men antallet af civile ofre ville blive enormt.

Gengivelse fra Deutsche Welle den 3. september 2022

Majken: Jeg ser ubevæbnet kamp som et løbende eksperiment, hvor vi som mennesker lærer gennem forsøg og fejl. Som samfund har vi eksperimenteret med krig i århundreder, og alle disse krige har ikke ført til velstand og lykke for hovedparten af menneskeheden. Derfor foreslår jeg, at vi giver den ubevæbnede kamp mod krig og uretfærdighed en chance i et par århundreder. Derpå kan vi foretage en vurdering, og se hvad der giver det bedste resultat i det lange løb.

Jeg betragter ethvert liv der går tabt som en tragedie, uanset om det er soldater eller civile. Mange mennesker synes at være mest bekymrede over civile dødsfald, og vi bør huske at i de fleste moderne krige dør der mange flere civile end soldater på slagmarken. Selvom der er tegn på at krigen i Ukraine måske er en undtagelse, er konsekvenserne af krigen ødelæggende for det ukrainske samfund.

Efter min mening synes de midler, der i øjeblikket bruges til at bekæmpe den russiske invasion med, at have så mange bivirkninger at omkostningerne opvejer fordelene. Selv om antallet af civile dødsfald i Ukraine indtil videre er lavt sammenlignet med andre moderne krige, er respekten for menneskeliv faldende, menneskerettighederne bliver krænket, og korrup-tionen i forbindelse med krigen har alvorlige konsekvenser for Ukraine.²⁶

Blot et eksempel: Den ukrainske stat undertrykker alle forsøg på militærnægtelse af samvittighedsgrunde, så nu er pacifister og militær-nægtere i ekstrem fare i Ukraine, blot de nævner denne problemstilling.²⁷ Derfor synes jeg det er på tide, at du også stiller spørgsmål om militarismens konsekvenser.

***“Tænk på militarismen
som en smitsom sygdom,
der udløser en pandemi.”***

Pacifisme, militarisme og våbeneksport

Skeptikeren: Du bliver ved med at tale om militarisme som et problem, og agiterer for ubevæbnet kamp. Men enten kender ukrainerne ikke noget til den slags, eller også tror de at det er for sent. Nu er vi nødt til at hjælpe ukrainerne med at overleve ved at give dem alle de våben, de vil have!

Majken: Jeg er uenig. Vi skal ikke sende våben, for det hjælper ikke ukrainerne med at overleve. Jeg mener at vi har en forpligtelse til at støtte fredsbestræbelser, og lytte til enhver stemme der går ind for demokrati, menneskerettigheder, retfærdighed og respekt for menneskeliv, uanset om den kommer fra Ukraine, Rusland eller andre steder. For mig giver det ingen mening at sende våben, når vi ved at dette kun forlænger lidelserne og vanskeliggør enhver udsigt til en fremtidig fredelig sameksistens. Jeg kan ikke støtte våbenleverancer, når jeg mener at det er en farlig vej at gå.

Skeptikeren: Jeg synes, at du lyder meget formynderisk nu.

Majken: Jeg kan godt leve med, at du synes jeg lyder formynderisk, for disse krav om våben er en konsekvens af militarismen. Tænk på militarismen som en smitsom sygdom, der udløser en pandemi. Når alle omkring dig lader til at tro på, at et militært svar er den eneste mulighed, er det svært at stå op og sige: ”Krig vil aldrig løse denne situation”. Når man kun har en hammer i sin værktøjskasse, kan verden nemt ligne søm. Militarismen er udbredt i næsten alle de samfund, der eksisterer i dag.

Militarister romantiserer vold og væbnet kamp i film, litteratur og politiske taler. I sådanne samfund er der næsten ikke plads til pacifistiske eller antimilitaristiske stemmer. I min del af verden, som fremstiller sig selv som værende tolerant, liberalt og demokratisk, råber selv de medier, der traditionelt var antimilitaristiske eller i det mindste skeptiske over for krig nu: ”Send flere våben til Ukraine”.

Når det eneste du hører i massemedierne er: ”Send flere våben”, og din nabo siger: ”Selvfølgelig har de ret til at forsvare sig med militære midler”, så kræver det meget mod at svømme imod strømmen. Men hvis du har

Yurii Sheliashenko fra Ukrainian Pacifist Movement protesterede i februar 2024 imod folkedrabet i Gaza og fængslingen af de israelere, der nægter at deltage.

mere end ét værktøj i din værktøjskasse, eller i det mindste ved at der findes andre værktøjer, så er det lettere at indse at en hammer måske ikke er det mest velegnede værktøj, hvis du skal dele et stykke træ. Så er en sav nok mere effektiv. Hvis man frygter, at ens land bliver invaderet af et tungt bevæbnet naboland, er den bedste måde at forsvare sig på måske ikke at slå igen med de samme værktøjer, men at planlægge med helt andre værktøjer, som strejke og boykot, og så have disse øverst i sin værktøjskasse.

Skeptikeren: Jeg ville ikke engang kalde det du taler om, for ”værktøj”. Der er god grund til, at krig er så udbredt. Overlegen militær magt er den bedste måde at afslutte konflikter på.

Majken: Din kommentar overrasker mig ikke, for i moderne samfund går nationalisme og militarisme hånd i hånd, og militarisme dominerer fuldstændigt. Vi har en enorm våbenindustri, hvis aktionærer tjener utrolige summer på krig og krigsforberedelse. Militarismen dominerer historieskrivningen, medierne og så videre. For mig er det meget mystisk, at så mange mennesker tror på fortællingen om at krig er den bedste måde

at opnå fred på. Tag den nuværende situation i Israel og Palæstina som et eksempel: Jeg forstår, at folk i Israel var chokerede og forfærdede over Hamas' angreb på civile israelere den 7. oktober 2023. Jeg fordømmer på det kraftigste Hamas' handlinger, og dette burde fremgå klart af hvad jeg har sagt indtil nu, at jeg altid vil fordømme enhver form for vold, uanset hvem der står bag den. Jeg føler med ofrene og deres familier, som har lidt tragiske tab.

Hamas' angreb har udløst et helt uforholdsmæssigt hævntoget mod Gaza, hvor tusindvis af palæstinensiske mænd, kvinder og børn i Gaza nu er dræbt, og jeg føler lige så meget sympati for disse ofre og deres familier. Tidligere talte vi om, at antallet af civile dødsfald i Ukraine synes at være usædvanligt lavt for moderne krige. I Gaza er det ekstremt højt. Israelske politikere har udtalt, at hensigten med krigen var at "udslette" Hamas, men for mig er det en gåde hvorfor så mange mennesker kan se dette hævntoget som retfærdigt og nødvendigt. Hvad jeg finder endnu mere forbløffende er troen på, at dette vil bringe dem tættere på fred i fremtiden. Alle de palæstinensere der er blevet bombet, vil ikke sidde med hænderne i skødet og blindt acceptere deres skæbne. Hver eneste bombe Israel smider vil fremprovokere endnu mere had og modreaktion. Selv hvis det lykkes den israelske hær at rydde Hamas af vejen, vil der blot blive dannet nye palæstinensiske modstandsorganisationer.

***“Hvis en stat
opretholder
en besættelse
i årtier, vil det
besatte folk hade
besættelsesmagten.”***

Israel har besat Gazastriben og Vestbredden siden 1967, hvilket fordømmes på det kraftigste af FN. Hamas-angrebet var en konsekvens af denne igangværende ulovlige besættelse. Interessant nok har denne besættelse ikke ført til internationale sanktioner og isolation af Israel, som det ellers er tilfældet for de fleste andre lande, der besætter en nabostat, som vi just har set det med Rusland. Årsagen til den anderledes behandling af Israel er naturligvis Holocaust, folkemordet på jøderne under Anden Verdenskrig, som var den direkte årsag til oprettelsen af staten Israel i 1948. På grund af de omstændigheder, der førte til grundlæggelsen af Israel, er dette land

en ekstremt militariseret stat. De fleste israelske borgere mener at et stærkt militær er deres bedste beskyttelse, men på dette punkt forstår jeg ikke deres bevæggrunde. Hvis en stat opretholder en besættelse i årtier, vil det besatte folk hade besættelsesmagten. Ligesom i Ukraine vil de bruge alle midler til at bekæmpe besættelsen. I årenes løb har palæstinenserne forsøgt sig med både ikkevoldelig og væbnet kamp, begge dele med ringe succes. Men deres hidtidige fiaskoer stopper ikke palæstinenserne i at fortsætte deres modstand. Hvis israelerne er heldige, vil palæstinenserne indse, at deres stærkeste våben er ikkevoldelig modstand, men jeg frygter at dette ikke bliver tilfældet.

Skeptikeren: Så det er endnu et eksempel på, at din ikkevold ikke virker...

Majken: Jeg vil gerne tale mere detaljeret med dig om Israel/Palæstina en anden gang, og diskutere mulighederne for ikkevoldelig kamp der, men ikke lige nu. Jeg vil gerne slå fast, at besatte folk kæmper imod, og de fortsætter med at kæmpe imod. Man kan ikke udrydde kampånden uden at udrydde alle i et folkemord. Så hvis israelerne vil have fred, må de finde ud af at leve med deres naboer i gensidig respekt, ellers vil voldsspiralen bare fortsætte. Der er et helt felt af fredsforskning at lære fra, når det gælder forsoning og fredelig sameksistens.²⁸ Der er nogle få modige stemmer i Israel, der taler om dette, men de er et lillebitte og forhånet mindretal. Hvor militarismen hersker har der altid været pacifistiske stemmer, der kritiserer militarisme og krig, selv om de er ekstremt sjældne og har svært ved at blive hørt. At indtage et pacifistisk standpunkt er en sikker måde at blive stemplet på, som "naiv" og nogle gange "forræder", i Israel såvel som i alle andre militariserede samfund.

“Hvis israelerne vil have fred, må de finde en måde at leve med deres naboer i gensidig respekt, ellers vil voldsspiralen bare fortsætte..”

Skeptikeren: Hvorfor gør du og andre det så alligevel?

Majken: Jeg kan kun tale for mig selv, og påstår ikke at jeg taler for alle

pacifister. Efter min mening fortjener menneskeheden at leve i en verden, hvor konflikter løses uden vold. Hvor vi omformer os selv og vore samfund, så vi kan leve så fredeligt sammen som muligt. Jeg er helt klar over, at jeg ikke kommer til at se en pacifistisk holdning sejre i min levetid, men nogen er nødt til at holde disse ideer i live, især i en tid hvor militarismen bliver mere og mere dominerende. En måde at sikre på, at alternativer til krig ikke bliver glemt når militarismen vokser, er at blive ved med at tale og skrive om dette offentligt. Selvom jeg er en del af et mindretal, og føler at jeg hele tiden løber panden mod en mur, ser jeg det som min pligt at pege på forskellige muligheder og scenarier, også selvom det forbliver spekulativt og baseret på ”hvad nu hvis”. Den mest almindelige fejl, når det kommer til pacifisme, er at forbinde det med passivitet, men jeg håber at det er lykkedes for mig at overbevise dig om, at ikkevold betyder at engagere sig aktivt i konflikter. At folk begynder at forestille sig at verden faktisk kan være anderledes, er et vigtigt første skridt for enhver forandring. At blive latterliggjort som naiv af kynikere er en meget lille pris at betale, især sammenlignet med alle dem der lider enormt under krigenes konsekvenser.

Skeptikeren: Du må som pacifist virkelig hade soldater for at de kæmper med militære midler.

Majken: Jeg har den største respekt for alle, der kæmper for det de tror på, især når det handler om at beskytte menneskerettigheder, demokrati og respekt for mindretal. Hvis jeg boede i Ukraine, og så militære midler som den eneste måde at beskytte sådanne værdier på, ville det være mit håb at jeg så også selv ville have kæmpet med våben. Men nu hvor jeg ved at det ikke er den eneste måde, kunne jeg aldrig forestille mig at deltage i væbnet kamp. Jeg prøver altid at huske, at soldaterne også er ofre for krig og militarisme. Mange soldater vender tilbage fra krig traumatiserede af de grusomheder, de har oplevet eller begået, hvilket ofte fører til psykologiske problemer som PTSD og selvmord. Som pacifist forsøger jeg at mindske hadet i verden, ikke at øge det.

Skeptikeren: Har du altid været pacifist?

Majken: Jeg fandt udtrykket for det jeg tænkte, da jeg var omkring 13 eller 14 år gammel. Jeg kendte ikke nogen der var pacifister eller antimilitarister,

og jeg ved ikke rigtig hvor idéerne kom fra første gang. Jeg læste meget, og jeg havde en dyb følelse af at krig var forkert og meningsløs, og at der måtte være andre måder. I 1989 var jeg 12 år gammel og fulgte med i min fars avis, da kinesiske studenter bemægtigede sig Den Himmelske Freds Plads. De kinesiske studerende og arbejdere gik direkte imod et autoritært regime, og krævede demokrati. Senere samme år faldt Berlinmuren, hvilket afsluttede Den Kolde Krig og bragte en følelse af håb og optimisme.

Det endte tragisk med Den Himmelske Freds Plads, da studenter og arbejdere blev dræbt af det kinesiske regime. Ikke desto mindre fik jeg en fornemmelse af den magt, som såkaldt almindelige mennesker har. Hvis de står sammen, kan folk for alvor udfordre selv det mest brutale diktatur.

Ved et tilfælde faldt jeg over et pacifistisk magasin på det lokale bibliotek, og begyndte at læse mere om pacifisme og ikkevold, og dette gav perfekt mening for mig. Så blev jeg involveret i en lokal fredsgruppe og fandt ligesindede. Senere i livet, da jeg studerede teori om ikkevoldelig handling, fandt jeg ord til at udtrykke min mavefornemmelse med, og jo mere jeg lærte, jo mere overbevist blev jeg om at jeg var pacifist.

Skeptikeren: Det virker som om du så nu kun leder efter forskningsresultater, der støtter dit synspunkt, og ignorerer alt andet.

Majken: Så ville jeg have været en meget dårlig samfundsforsker, og min akademiske karriere ville ikke have været særlig længe. At tage et personligt standpunkt og være åben om dette betyder bare, at jeg er nødt til at skærpe min argumentation. Forskere der går ind for krig og væbnet kamp har også en mening, men de bliver sjældent beskyldt for at være partiske, så længe de siger det samme som "alle" ved. Dette er endnu en konsekvens af den fremherskende militarisme i vort samfund.

Skeptikeren: Da invasionen af Ukraine fandt sted, tvivlede du så ikke på din overbevisning om at krig er forkert?

Majken: Det fik mig selvfølgelig til at tænke over, om mine argumenter havde ændret sig, og det er derfor vi har denne samtale nu. Men jo mere jeg tænker over hvad der foregår, jo mere overbevist bliver jeg om at krig ikke er svaret.

Skeptikeren: Men andre, der var kritiske over for krig, har skiftet mening og støtter nu militær kamp og våbeneksport.

Majken: Det ved jeg godt. Aggressionshandlinger som den russiske invasion kan få pacifister til at ændre mening. Den spanske borgerkrig i 1930'erne fik mange pacifister til at tvivle på deres overbevisning, og de begyndte så at støtte den væbnede kamp mod fascisterne i Spanien, fordi de ikke så andre muligheder. Den nazistiske invasion af en række europæiske lande i slutningen af 1930'erne og 1940'erne gjorde det også svært at argumentere for pacifisme.

Skeptikeren: Så du er bare stædig, hvor andre er mere fleksible.

Majken: Jeg tror at meget af den tidligere pacifisme var baseret på en individuel moralsk overbevisning, om at ”jeg ønsker ikke at tage et liv”. Når folk indså at noget som de havde kært var under angreb, ønskede de at gå ind i striden, og de kendte så ikke til andre måder at kæmpe på. Selvom jeg fuldt ud deler overbevisningen om at det er moralsk forkert at føre krig, er mine argumenter for pacifisme ikke kun individuelle. Jeg er ikke primært optaget af at undgå at slå andre ihjel, men af hvad vi som samfund ved om vold og konflikt. Indtil videre har du og jeg stort set ikke talt om moral, men om effektiviteten af ikkevold og de ødelæggende konsekvenser af krigsførelse.

“Man kan fuldt ud støtte ikkevoldelig kamp, og påpege de problematiske aspekter ved militær kamp, uden selv at være sikker på om man ville kalde sig pacifist eller antimilitarist.”

Man kan fuldt ud støtte ikkevoldelig kamp, og påpege de problematiske aspekter ved militær kamp, uden selv at være sikker på om man ville kalde sig pacifist eller antimilitarist. I dag har vi en viden om ubevæbnet kamp, som ikke fandtes før i tiden; nogle forfattere kalder det ”pragmatisk pacifisme”. Med ”pragmatisk pacifisme” mener de et principielt engagement i ikkevold, som ikke er baseret på moralske argumenter, men i stedet på en realistisk forståelse af politik, som tager højde for den nuværende viden om

ikkevold. Disse forfattere hævder, at det ikke er pacifisterne, der er naive og vildledte, men militaristerne der tror at krig vil føre til fred. Og at det er dem, der har urealistiske forventninger til hvad der kan opnås med magt.²⁹

Skeptikeren: Betyder det, at du er optimistisk om pacifismens fremtid?

Majken: Som jeg sagde er det moralske argument for pacifisme ikke så vigtigt, som det har været, så måske bliver det mindre og mindre vigtigt at være pacifist. Jeg kalder mig stadig pacifist, fordi den moralske komponent er afgørende for mig, og ikkevoldelig disciplin er central for ikkevoldelig kamp. Efter min mening vil det være lettere for en bevægelse at opretholde ikkevoldelig disciplin, hvis afvisningen af at skade andre kommer fra en moralsk overbevisning, og ikke bare ud fra en beregning af effektivitet. De mennesker du kæmper imod, er også mere tilbøjelige til at tro at du er oprigtig, hvis de kan se at dit engagement i ikkevold er dybt forankret, og ikke bare en taktisk beslutning ud fra situationen. Nogle gange bliver den principielle og den strategiske tilgang til ikkevold sat op mod hinanden, som om man skal vælge mellem princip og god strategi. Men ledere af den ikkevoldelige kamp som Gandhi og Martin Luther King, der var meget principfaste i deres engagement i ikkevold, var også store strateger. Deres indsigt viser, at sondringen mellem principper og strategi er fuldstændig kunstig.

Skeptikeren: OK, vi må senere vende tilbage til, hvordan ikkevoldelige handlinger opfattes af den anden side, men du fik ikke besvaret mit spørgsmål om pacifismens fremtid. Er du optimist?

Majken: Når det gælder fremtiden, kommer det an på hvor langt ud i fremtiden man tænker. Hvis vi taler om det kommende årti som "fremtiden", er jeg desværre ikke optimistisk. Jeg kan ikke se en snarlig afslutning på krigene og besættelserne i Ukraine, Gaza og på Vestbredden, og disse krige vil have betydelig indflydelse på verdenspolitikken i en overskuelig fremtid. På lang sigt er jeg dog optimist med hensyn til fremtiden for pacifisme og ikkevoldelig kamp. Man skal altid være forsigtig med forudsigelser, men jeg tror på at et voksende antal mennesker i løbet af det næste årti indser, at disse krige ikke vil føre til fredelig sameksistens. De vil derfor lede efter andre løsninger, og lade sig inspirere af ikkevoldelig kamp og pacifisme.

Skeptikeren: Nu vil jeg godt skifte emne, og tage fat på det spørgsmål, som jeg finder allermest problematisk ved pacifisme. Hvad ville du gøre, hvis du eller en du elsker blev fysisk angrebet på gaden? Ville du bare vende den anden kind til og lade dig selv voldtage, og dem du elsker blive dræbt?

Majken: Ingen af os ved hvordan vi ville reagere i sådanne situationer, før vi selv oplever dem. Mange voldtægts ofre er ude af stand til at forsvare sig, og jeg synes ikke vi kan bebrejde ofrene, at de stivner i frygt. Jeg har venner, som det er lykkedes for at berolige knivbevæbnede angribere, men jeg ved ikke om jeg selv ville være modig nok til at prøve.

Hvis jeg blev angrebet, ville jeg helt sikkert forsøge at løbe væk så hurtigt som muligt, og hvis det ikke var nok ville jeg forsøge at forsvare mig selv. Hvis jeg havde mulighed for det, ville jeg nok også bruge fysisk magt for at stoppe og fastholde angriberen. Jeg ville være taknemmelig for enhver, der kom mig til hjælp. Dette svar adskiller mig fra de pacifister, der mener at al vold er forkert, selv til personligt selvforsvar. De vil måske endda sige, at jeg ikke er ægte pacifist. Men efter min mening er der langt fra at slå med de bare næver, eller forsøge at kradse øjnene ud på nogen, til at slå ihjel.

Skeptikeren: Betyder det at du synes det er i orden at bruge lidt vold til selvforsvar?

Majken: Når det drejer sig om vold mellem individer, kan det være nødvendigt at bruge en afmålt fysisk magt for at bremse en angriber. Men min sikkerhed er baseret på det faktum, at jeg bor i et fredeligt samfund hvor de fleste mennesker ikke bliver angrebet i deres levetid, og hvor vold med skydevåben sker relativt sjældent. Hvis jeg mente at min sikkerhed var baseret på min evne til fysisk at forsvare mig selv, skulle jeg have trænet kampsport eller været fortaler for retten til at bære våben. Jeg mener dog at væbnet selvforsvar virker imod sin hensigt, da det fører til mange flere våben i omløb, og en enorm stigning i risikoen for at folk bliver dræbt ved ulykker med dem.

Dette er også en parallel til risikoen ved militarisme, som vi talte om tidligere, om at militarisme fungerer som en pandemi. Hvis du kun hører at våben er løsningen, så glemmer du alle de andre måder, hvor sikkerhed skabes gennem de sociale relationer du er involveret i, og hvor

vigtigt det er at kommunikere med dine naboer og respektere dem. Selv i en uoverensstemmelse bør man forsøge at se situationen fra de andres perspektiv, for bedre at forstå hvorfor de handler som de gør.

Skeptikeren: Men dit eksempel med at bruge fysisk magt til at holde en angriber tilbage er præcis hvad der sker for Ukraine. Et lille land bliver angrebet af en stor bølge!

Majken: Når vi taler om krig er det en helt anden størrelsesorden, og konsekvenserne meget sværere at forudsige. Hvis jeg bliver angrebet, og bruger en sten i nærheden til at forsvare mig med, ved jeg med sikkerhed at jeg vil ramme min angriber og ingen andre. I en krig kan du aldrig være sikker på hvor bomberne og missilerne vil lande, og hvem der vil lide under konsekvenserne af dine handlinger. De mulige bivirkninger af krig er så katastrofale, at situationerne slet ikke kan sammenlignes. Dit spørgsmål fører os også til et emne, som vi endnu ikke har diskuteret: Du sammenlignede Rusland med en stor tyrann, der angriber det lille Ukraine, men med denne sammenligning ignorerer du det større billede.

“I en krig kan du aldrig være sikker på hvor bomberne og missilerne vil lande, og hvem der vil lide under konsekvenserne af dine handlinger.”

Det større billede: NATO

Skeptikeren: Du sagde lige, at jeg glemmer det større billede, når jeg sammenligner Rusland med en stor bølge. Jeg går ud fra, at du med ”det større billede” mener, at det også er relevant at tale om NATO.

Majken: Lige præcis. I enhver krig er der altid en kompleks historie at tage hensyn til, og i dette tilfælde må vi i det mindste tænke tilbage på Sovjetunionens sammenbrud. I 1989 sluttede Den Kolde Krig mellem Øst og Vest, som havde domineret de internationale relationer siden Den Anden Verdenskrigs sidste dage. Det var resultatet af folkelige bevægelser i østeuropæiske lande som Polen, Tjekkoslaviet, Ungarn og Østtyskland, hvor ubevæbnede masser gennemtvang et regimeskifte, som ingen iagttager af disse lande havde forudset. En vigtig faktor i disse forandringer var den åbenhedspolitik, som Sovjetunionens leder Mikhail Gorbatsjov indførte. Med andre ord var det en sovjetisk leder, der var ansvarlig for nedtrapningen af konflikten, ikke nogen fra Vesten. Dette øjeblik i historien, Berlinmurens fald og Sovjetunionens opløsning, var en hidtil uset mulighed for konfliktnedtrapning.

Under den kolde krig havde Østblokken sit eget modstykke til NATO, Warszawapagten, som blev opløst i 1991. Dette ville have været det rette tidspunkt til også at opløse NATO. Men i stedet for ledte vestmagterne efter nye måder at retfærdiggøre NATO's eksistens på, og blev for første gang involveret i krige uden for det traktatfæstede territorium, først mod Serbien i 1999 og senere med ”missioner” i lande som Afghanistan, Irak og Libyen, alle med katastrofale konsekvenser.

Mens Rusland var på sit svageste, reducerede NATO-landene ikke spændingerne, men USA blev den eneste supermagt, stærkt støttet af sine NATO-allierede. Desuden begyndte NATO at udvide med mange nye medlemslande fra de tidligere Warszawapagt-lande, som Rusland havde betragtet som sin ”indflydelsessfære”. Denne udvidelse var en unødvendig provokation og en vigtig faktor bag nutidens krig i Ukraine. Det retfærdiggør på ingen måde det russiske angreb, men det er en del af fortællingen, som vi ikke kan ignorere.

NATO-protest i Strasbourg. Foto af Jos van Zetten med CC license.

Skeptikeren: Men Ruslands angreb på Ukraine beviser præcis det modsatte, nemlig at NATO er mere nødvendig nu end nogensinde før, for at beskytte de vestlige lande mod Rusland!

Majken: Rusland har en lang historie med aggressiv fremfærd i Østeuropa. Det anerkender jeg fuldt ud, og jeg forstår godt at de lande, der grænser op til Rusland, er bekymrede og overvejer hvordan de bedst kan forsvare sig. Jeg tror at deres bedste mulighed er et civilt forsvar, så de forbereder sig på ubevæbnet kamp. Det kan meget vel ske i en alliance med andre europæiske lande. Men jeg synes ikke det giver mening at tale om den nuværende situation uden at diskutere, hvordan NATO kan have bidraget til at skabe den.

Skeptikeren: Jeg har svært ved at følge din logik, Rusland blev ikke angrebet, det var Ukraine.

Majken: Absolut. Vi er helt enige om, at denne brutale aggressionshandling blev indledt af Rusland og krænker international lov. Men dette udelukker ikke, at den russiske regering følte sig truet og provokeret af årtiers NATO-

udvidelse, som nu fandt sted lige uden for Ruslands dørtrin, ved Ukraines ønske om at blive optaget i NATO. Hvis man vil forstå situationen og finde måder at nedtrappe volden på, er man nødt til at anerkende, hvordan situationen opfattes af andre, også selv om deres reaktioner virker irrationelle eller paranoide for en selv.

Skeptikeren: Men er det ikke rimeligt, at alle stater har ret til at tilslutte sig enhver alliance eller union, som de måtte ønske?

Majken: Det er måske et fornuftigt princip, men det betyder ikke at det er klogt at gøre det. I dette tilfælde stod vi med den tidligere verdensmagt Rusland, som var tvunget ned i knæ i begyndelsen af 1990'erne, med en alvorligt såret stolthed. Rusland har opført sig aggressivt over for mange af sine naboer, selv om landet også længe har været konfronteret med trusler fra Vesten. Det går tilbage til Sveriges angreb i 1708, Napoleons invasionsforsøg i 1812 og Tysklands invasion under Anden Verdenskrig.³⁰ Det er derfor ganske forståeligt, at den russiske ledelse føler sig truet ved tanken om at Ukraine bliver medlem af NATO. Hvis vi ser på hvordan krigen udkæmpes i dag, er NATO stærkt involveret. Selv om det er ukrainske tropper der kæmper på landjorden, er de helt afhængige af våbenforsyninger fra NATO-medlemmer.

Skeptikeren: OK, du tager ikke helt fejl. Men hvis du afviser NATO-involvering, støtte med våben og ukrainernes egen væbnede modstand, hvordan kan dette så nogensinde ende? Selv hvis ukrainerne skulle følge din idé om kun at stole på ubevæbnet modstand, ville de så stå over for årtiers besættelse med hård undertrykkelse.

Majken: Du har ret, sådan kunne det godt gå. Der er ingen garantier for noget som helst. Jeg fortæller dig bare hvad forskningen viser, og prøver at forklare min pacifistiske holdning, som følger direkte af denne viden. Men jeg kunne også stille dig det samme spørgsmål: Hvordan kan dette nogensinde ende? Står vi ikke over for årtiers krig? Selv hvis det skulle lykkes Ukraine at skubbe de russiske styrker ud af Ukraine med støtte fra NATO, ville spændingerne koge videre i en overskuelig fremtid.

Lavintensiv krigsførelse vil sandsynligvis fortsætte i grænseregionerne, ligesom den gjorde før den russiske invasion. Hvornår kunne ukrainerne

nogensinde føle sig sikre? Jeg tror vi er nødt til at tænke på hvem der mest sandsynligt ville kunne vælte Putin, og ændre det russiske folks holdning til det der sker i Ukraine. I øjeblikket styrkes de autoritære kræfter i Rusland, og jo længere krigen fortsætter, jo mere fjendtlighed vil der være mellem Rusland og Ukraine i de kommende årtier.

Protestsymbol imod Putins invasion af Ukraine.

Sådan kan Putin væltes

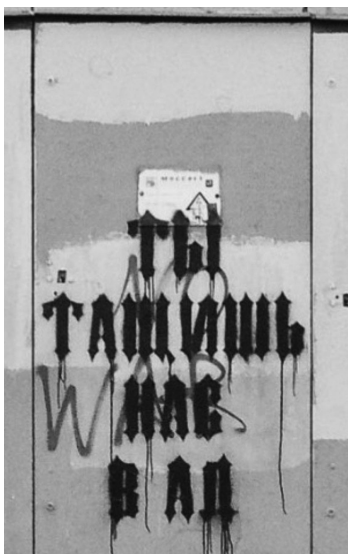
Skeptikeren: Her rejste du et meget interessant spørgsmål, om hvem der mest sandsynligt vil kunne vælte Putin. Hvem tror du kunne gøre det?

Majken: Efter min mening står selve det russiske folk i den bedste position til at vælte Putin og hans regime. Putin er hunderød for sit eget folk, og han har også set hvad de såkaldte farverevolutioner i Georgien, Serbien og Ukraine i begyndelsen af 2000-tallet har medført.³¹ Ligesom da Berlinmuren faldt, så væltede nye folkelige bevægelser de autoritære regimer, og indførte demokratiske valg. I Serbien lykkedes det ikke for NATO at bombe Slobodan Milošević fra magten i 1999, men et år senere væltede det serbiske folk ham gennem en ubevæbnet revolution. Putins regime har arbejdet hårdt på at forhindre at noget lignende nogensinde skulle ske i Rusland eller Hviderusland.

Da Rusland invaderede Ukraine, var den politiske opposition i Rusland allerede knust eller tvunget i eksil, sammen med stort set hele det politisk involverede civilsamfund. Rusland har aldrig haft et stærkt civilsamfund, og Putin og hans støtter har været ekstremt dygtige til at udmanøvrere enhver trussel mod deres magt. Et særligt effektivt redskab er lovgivning der registrerer ikke-statslige organisationer, medier og enkeltpersoner som ”udenlandske agenter”, hvilket undertrykker kritik og modstand fra organisationer, som arbejder på at beskytte menneskerettigheder. Denne statslige mistænkeliggørelse blev introduceret i 2012 og er siden gradvist blevet udvidet til at omfatte et stigende antal individer og organisationer, hvilket har fået en observatør til at beskrive det russiske civilsamfund som en ”civil ørken”.³² Dette betyder, at det organiserede arbejde for menneskerettigheder og demokrati næsten er helt udslettet.

Skeptikeren: Det lyder ikke særlig lovende. Hvordan skal det russiske folk nogensinde kunne vælte Putin uden et organiseret civilsamfund. Er det ikke mere sandsynligt, at Putin bliver væltet ved et militærkup?

Majken: Det kan meget vel ske, og en russisk folkebevægelse skal være opmærksom på denne risiko, og også overveje, hvordan den ville reagere på et militærkup. Selv om det kan virke som en lettelse at slippe af med

Graffiti i Moskva af en kunstner ved navn Zoom:
"I slæber os til helvede"
(Instagram/@zoomstreetart)

Putin uanset hvordan, så fører militærkup ofte til militærdiktatur. Selv om et militær befrier et land fra en autoritær leder er det jo stadig et militær, og vil altid være styret af militarismens og voldens logik. Andre autoritære kræfter kan også lure bag kulisserne i Rusland, og ønske at overtage kontrollen.

Skeptikeren: Nå, lad os gå videre og høre dine ideer om folkets magt i Rusland, selvom jeg må sige at jeg er ret skeptisk.

Majken: Jeg har også mine tvivl og tror det vil tage lang tid at opbygge en virkelig demokratisk bevægelse. Der er meget internt arbejde, der skal gøres for at fremme en ånd af tolerance over for forskellene samt en respekt for menneskeret, herunder minoritetsrettigheder. Men det russisk folks egen magt er den eneste mulighed jeg kan se, og det ville selvfølgelig være lettere for dem at gøre

dette, hvis modstandskampen i Ukraine var blevet ført med ikkevoldelige midler. Som vi allerede har talt om er det i ikkevold et spørgsmål om langsigtet strategi, at forstå magtspillene, og indse hvem der er villige til at lytte til hvem.

I øjeblikket er Putin ret populær blandt mange almindelige russere. De ser ham som en stærk leder, der repræsenterer vigtige konservative værdier, og de tror på han vil føre Rusland tilbage til fordums storhed. De køber hans propaganda, om at det russiske angreb på Ukraine var en nødvendig "særlig militær operation" for at slippe af med nazister, og at Rusland er truet. Efter min optik er det meget sandsynligt at almindelige russiske borgere vil gå imod Putin, når deres økonomiske interesser trues, når priserne på almindelige forbrugsvarer bliver for høje til at de kan opretholde deres nuværende levestandard med deres gennemsnitlige pensioner og lønninger.

Folk i Rusland er ikke anderledes end os andre; de vil gerne kunne betale huslejen, have mad på bordet, lægge sig foran fjernsynet om aftenen og lave noget afslappende eller sjovt i weekenden. Hvem tør de stole på faktisk fortæller dem sandheden om hvad der sker i Ukraine? Almindelige russere har ingen tillid til oppositionsledere der er fans af EU, eller til de provokerende oppositionsgrupper vi elsker i Vesten, som Pussy Riot. Folk i Rusland lytter måske til deres lokale præst eller skolelærer, eller til naboens søn som de har kendt siden barndommen. De kan meget vel blive påvirket af historier, som disse sønner kan fortælle når de vender tilbage fra krigen i Ukraine. Derfor er den måde kampen i Ukraine bliver ført på afgørende for hvad der kan ske i Rusland.

Jeg prøver at opstille et scenarie, hvor der kun bliver brugt ubevæbnet kamp imod en besættelse af Ukraine, hvor de eneste kugler der bliver affyret er fra Rusland. Hvis ukrainerne så er i stand til at opretholde en ikkevoldelig disciplin, ville den almindelige russiske soldat, der var involveret i besættelsen, næppe kunne føle sig personligt truet. Soldaterne ville kun møde fredelige protester fra de mange, der nægtede at samarbejde, i form af forældre, der ikke ville have deres børn i skoler med russisk pensum, og strejker med mere. I det mindste en del af den almindelige russiske befolkning vil sandsynligvis blive betænkelig, når den hører om drab på fredelige demonstranter i Ukraine, fra folk som de stoler på.

Skeptikeren: Men det russiske regime vil forsøge at mørklægge sådanne begivenheder gennem censur!

Majken: Selvfølgelig, men intet regime har nogensinde formået at opretholde fuldstændig og total censur, på trods af mange forsøg. Historierne vil blive spredt via de sociale medier, og de soldater som deltog i besættelsen vil til sidst vende hjem og fortælle deres familier, hvad de har oplevet. Så er det vigtigt at tænke over, hvilke historier de så vil fortælle.

*“Hvis ukrainerne
så er i stand til
at opretholde en
ikkevoldelig disciplin,
ville den almindelige
russiske soldat, der
var involveret
i besættelsen,
næppe kunne føle
sig personligt truet.”*

Mødte de ukrainske soldater, der skød på dem med våben doneret fra NATO-lande, eller ville de kunne fortælle historier fra et genstridigt samfund, der organiserer fredelige protester og nægter at samarbejde?

Skeptikeren: Men hvad så med falske nyheder?

Majken: Der har altid været propaganda i krige. Kan du huske eksemplet med den norske lærerstrejke, som vi startede med? Kan du huske, at lærerne afleverede deres individuelle erklæringer om at de ikke betragtede sig som medlemmer af den ny nazistiske lærerorganisation, fordi det var imod deres samvittighed? En af de første reaktioner fra Kirke- og Undervisningsministeriet var et forsøg på at vildlede den norske befolkning om lærernes opførsel, ved at påstå at de selv havde ønsket at kvitte jobbet, hvilket aldrig var tilfældet. Gennem streng censur så nazisterne ud til at have kommunikationen under kontrol. Men de illegale undergrundsaviser, som blev udgivet og distribueret i hemmelighed, var i stand til at give en nøjagtig beskrivelse af lærernes handlinger.

Kommunikation og propaganda har i vor tid taget en ny drejning med de såkaldte *deep fakes*, forfalskninger der er så godt lavet, at det er svært at gennemskue om de er falske eller ej. Det er selvfølgelig sandsynligt, at det russiske militær producerer falske nyheder, og hvad vil de så producere af falske nyheder for at underminere en ubevæbnet kamp i Ukraine?

Skeptikeren: Måske plantede historier om væbnede angreb på russiske militærenheder?

Majken: Præcis. Og det bekræfter også min pointe om, hvorfor ikkevoldelig disciplin er så vigtig. Ethvert voldeligt angreb, selv falske nyheder om et, kunne bruges som påskud til at retfærdiggøre vold mod en ikkevoldelig modstand i Ukraine.

Skeptikeren: Men det må betyde at en ikkevoldelig strategi er så godt som dødsdømt på forhånd!

Majken: Som jeg sagde, har propaganda altid været en del af krig og besættelse. Det er ikke noget nyt i, at nyhedernes pålidelighed afhænger af hvem man stoler på vil give nøjagtige oplysninger. Grove forfalskninger vil sandsynligvis betyde at folk får mindre tillid til film og fotos som

dokumentation i fremtiden. Det kan betyde at øjenvidner bliver vigtigere. Vi er så nødt til at overveje hvem det russiske folk bedst vil kunne stole på.

Med hensyn til ikkevoldelig disciplin betyder det, at lederne skal gøre det meget klart for alle at bevægelsen skal være fuldstændig ikkevoldelig. Enhver der foreslår at ændre strategien fra ikkevold til vold, bør betragtes som en provokatør plantet af de russiske myndigheder. Derfor må enhver film eller lydoptagelse, der viser nogen fra bevægelsen gå ind for vold, nødvendigvis betragtes som forfalsket.

Skeptikeren: Men hvordan skal almindelige russere få adgang til pålidelig information, når der er så meget censur? Vi har allerede talt om det uafhængige russiske civilsamfunds miserable tilstand og manglen på uafhængige medier. Hvem vil turde sprede denne information, når enhver opposition bliver mødt med hård undertrykkelse og stigmatisering som ”udenlandske agenter”?

Majken: Selv om det meste af det politisk involverede civilsamfund enten er forsvundet eller tvunget til tavshed, er der stadig en arv af kreativ oppositionskultur i Rusland, som russerne husker. Der er akademikere og lærere, og selvom civilsamfundet ikke åbent kan arbejde med noget der ligner politik, så mødes folk. Nogle af mødestederne for almindelige russere kunne blive informationsnetværk for en genoplivet opposition.

Jeg tror på at den ukrainske modstand, i det øjeblik den udelukkende baserer sig på ikkevoldelige midler, relativt hurtigt vil kunne skabe en meningsændring blandt almindelige russere. Nogle af de uafhængige stemmer der i øjeblikket er tavse, vil tale ud igen og nye vil dukke op. Hvis det ukrainske folk udelukkende forsvarede sig med ikkevoldelige midler, ville det være meget lettere for en russisk opposition at kunne tale imod russisk aggression og besættelse. Hvad en russisk opposition ville kunne

“At boykotte alt russisk er noget nær det dumme vi kan gøre. Vi er snarere nødt til at bevare og udvikle vore relationer til det andet Rusland, og så spørge dem hvordan vi bedst kan hjælpe.”

gøre i et sådant scenarie, ligner meget de opgaver, som civile i Ukraine udfører lige nu: At få dokumenteret russiske soldaters overgreb og vold imod ukrainske civile, at få spredt alternativ information, at fastholde en fungerende undergrundskontakt med Ukraine samt at få organiseret strejker og boykot i Rusland i protest mod krigen. Derudover kunne en russisk opposition drage nytte af sit eksisterende netværk i civilsamfundet blandt forældre, fagforeninger, kirker og naboer til at få udbredt alt det, der ikke kan komme ud via de almindelige nyhedskanaler i Rusland.

Det ville ikke overraske mig hvis russiske kvinder tog en stærk lederrolle i organiseringen imod krigen i Ukraine, for der er allerede små tegn på, at de organiserer sig for at få deres mænd, sønner og brødre hjem.³³ Under krigen i Tjetjenien i 1990'erne, hvor det russiske militær begik forfærdelige grusomheder, organiserede soldaternes mødre sig for at protestere mod krigen. Nogle af dem rejste endda til Tjetjenien for at lede efter deres sønner, og det lykkedes at få nogle med hjem. Mødrene blev internationalt kendt for deres engagement for fred, respekt for menneskerettigheder og for at oplyse russerne om deres rettigheder over for militæret. Også de blev ofre for Putins chikane af civilsamfundet, og har derfor ikke længere den status som de havde i 1990'erne. Ikke desto mindre er det den slags organisationer, der potentielt kunne få en stærk genoplivning, hvis den ukrainske modstand kun brugte ubevæbnede metoder.³⁴

For at forstå potentialet for en opposition må man forstå kompleksiteten i det russiske samfund, at det ikke er en underdanig befolkning af Putin-marionetter. For at fjerne Putin fra magten må ukrainerne, og de af os i Vesten der står bag deres sag, nøje overveje hvordan vi bedst kan støtte demokratiske kræfter i Rusland. At boykotte alt russisk er noget nær det dumme vi kan gøre. Vi er snarere nødt til at bevare og udvikle vore relationer til det andet Rusland, og så spørge dem hvordan vi bedst kan hjælpe. De ønsker måske ikke engang at vi involverer os, fordi Putins regime vil bruge enhver form for økonomisk eller moralsk støtte til at fremstille dem som udenlandske agenter. Som jeg sagde da vi diskuterede muligheden for ubevæbnede livvagter fra udlandet, er vi i Vesten denne gang ikke i stand til at spille den rolle, som vi tidligere har kunnet spille.

Forberedelse til ubevæbnet kamp

Skeptikeren: I begyndelsen af vores samtale ville du tale om behovet for at forberede sig på ubevæbnet kamp, men jeg lod dig ikke komme til, fordi jeg virkelig gerne ville høre om mulighederne i den nuværende situation i Ukraine. Men nu er jeg blevet nysgerrig, så hvordan kan et samfund forberede sig på ubevæbnet kamp?

Majken: Jeg er virkelig glad for at du husker dette emne, for jeg synes det er lidt unfair at spørge os pacifister, hvad vi synes man skal gøre, når krigen først er et faktum. Vores verdensbillede er baseret på at undgå krig og håndtere konflikter gennem ikkevoldelig kamp og forebyggende handling, før volden bryder ud.

Skeptikeren: Det lyder jo så som om de fleste pacifistiske argumenter er baseret på et drømmescenarie der ikke findes, og sandsynligvis aldrig kommer til det.

Majken: Mange af de scenarier, jeg har talt om er spekulative, og der vil gå lang tid før vi med sikkerhed kan slå fast, at jeg har ret i mine antagelser. De former for ikkevoldelig aktion, som jeg har talt for i forhold til Ukraine, ville sandsynligvis have været mere succesfulde og have virket meget hurtigere, hvis de havde været planlagt på forhånd. Men mange af de eksempler jeg har givet kommer fra historiske fortilfælde, hvor folk ikke planlagde på forhånd, men udviklede disse reaktioner under igangværende krige og besættelser. Så pacifisme og ikkevold handler ikke kun om et drømmescenarie, der ikke eksisterer. Pacifister træffer deres beslutninger i overensstemmelse med deres overbevisning her og nu, i en verden der er langt fra deres idealer. Men du har ret i, at de mere spekulative dele af det som jeg har sagt er et sammenhængende sæt af ideer, hvor det ikke giver mening at hale ét aspekt frem, og så udelade alle de andre. For eksempel da jeg sagde at det russiske folk sandsynligvis vil vælte Putin, var dette baseret på en forudsætning om at ukrainerne først havde stoppet med deres militære kampmetoder.

Skeptikeren: Lad os vende tilbage til dine ideer om forhåndsplanlægning.

Majken: Når det drejer sig om militære midler ved alle, at træning og forberedelse er nødvendigt for at blive en god soldat, eller for at planlægge en militær strategi. Mange steder tager den grundlæggende militærtræning omkring et år. I løbet af den tid lærer soldaterne at betjene våben, udrustning og alt det andet grej, men militæret arbejder også hårdt på at opbygge kammeratskab og sammenhold i enhederne, så soldaterne stoler på hinanden. Det samme gælder forberedelse til ubevæbnet kamp. Man behøver selvfølgelig ikke at lære at bruge våben, men folk i et ikkevoldeligt team har også behov for at kende og stole på hinanden, for at kunne arbejde effektivt.

Ubevæbnet modstand imod besættelse har større sandsynlighed for at lykkes, hvis alle forstår logikken og ved hvad det drejer sig om, når vi taler om ikke-samarbejde, *backfire* og politisk jiu-jitsu. Som jeg sagde før handler det om at forstå hvordan man planlægger og forbereder sig, hvordan man lægger en strategi, og hvordan man bruger de tilgængelige ressourcer bedst i en given sammenhæng. Nogle aspekter kan læres på forhånd, som den teori jeg talte om. En anden færdighed er evnen til at aflæse det politiske spil. Man kan aldrig planlægge alt i detaljer på forhånd, men jo mere vi eksperimenterer med forskellige scenarier, jo bedre bliver vores evne til at tænke kreativt og strategisk.

Skeptikeren: Hvordan kan man afprøve sådanne scenarier?

Majken: Man kan bruge spil og computersimuleringer, hvori man er en ikkevoldelig gruppe, der kæmper mod undertrykkelse og besættelse. Der findes allerede en del af den slags, men der er et kæmpe potentiale for at udvikle dem yderligere.³⁵ For mig virker det afgørende, at viden om teori, strategi og taktik må decentraliseres, da sådanne færdigheder ikke kun afkræves af nogle få ledere, som så træffer alle beslutninger.

Under ikkevoldelig kamp i en besættelsessituation skal mange handlinger udføres af små uafhængige grupper, som måske ikke kan have megen kontakt og diskussioner med andre af sikkerhedsmæssige årsager. Hvis alle ved at de andre der deltager i kampen er velinformerede om principperne for ikkevold, er det rimeligt at antage at sandsynligheden for succes vil øges. Det betyder også, at alle må forstå hvorfor det er vigtigt at opretholde en ikkevoldelig disciplin.

Det handler også om at have en infrastruktur på plads for hvad man skal gøre i tilfælde af en invasion.

Skeptikeren: Hvad mener du med ”infrastruktur” i denne sammenhæng?

Majken: Jeg forestiller mig at alle eksisterende organisationer har tænkt over hvilken rolle de kan spille i tilfælde af en invasion, uanset hvem man er bange for. Embedsmænd der arbejder med pas og andre ID-dokumenter bør forberede hemmelige steder, hvor de kan udstede dokumenter til dem der har brug for nyt ID. Lærernes fagforening bør have en plan for ikke-samarbejde, og sportsklubber, kirker og fagforeninger må have overvejet, hvordan de kan hjælpe med at sprede information.

Civilsamfundet bør som helhed have planlagt, hvordan de vil træffe beslutninger eller vælge ny ledelse, hvis lederne bliver arresteret, eller må gå under jorden. Religiøse samfund må overveje hvad de kan gøre for at styrke moralen ved at udføre symbolske handlinger for at vise sammenhold, og hvordan de kan støtte fangernes familier. På den måde behøver de, der er villige til at løbe en risiko, ikke bekymre sig om hvem der i givet fald tager sig af deres familier.

“Et vigtigt aspekt af den planlægning er faktisk at offentliggøre en masse, der så kan virke afskrækkende på en mulig angriber.”

Skeptikeren: Men det vil være pløkkumuligt at holde sådanne planer hemmeligt, og så går alle dine planlægningstanker da helt i vasken.

Majken: Et vigtigt aspekt af den planlægning er faktisk at offentliggøre en masse, der så kan virke afskrækkende på en mulig angriber. Enhver der overvejer en invasion vil på forhånd vide, at det vil møde en modvillig befolkning, at en militær besættelse derfor vil kræve en større indsats, og at der derfor ikke vil være meget at vinde.

Skeptikeren: Hvordan kan det så være at kun få stater er interesserede i, hvordan man forsvaret sig uden våben? Er det fordi de er bange for at folk, der forstår sig på sådan noget ikkevoldelig direkte aktion, vil bruge det mod deres egne regeringer?

Majken: Jeg synes din sidste kommentar rammer plet. Nogle stater har vist interesse for civilt forsvar, og der findes en række publikationer om hybridforsvar, som søger at kombinere militære og ubevæbnede midler. Ikke desto mindre mener jeg, at staten som institution ikke rigtig er forenelig med ikkevoldelig kamp. Det der er nødvendigt for socialt forsvar og ikkevoldelig kamp er mere selvorganisering på samfundsniveau, end topstyrede instrukser fra en regering. Jeg tvivler oprigtigt på at nogen regering nogensinde vil tage initiativ til virkelig at forberede befolkningen på et socialt forsvar, og tilbyde den nødvendige træning. Derfor må vi såkaldt almindelige borgere gå forrest i forberedelserne af ubevæbnet modstand. Det jeg foreslår er meget forskelligt fra det vi kender i dag, med hensyn til samfundets sociale, politiske og økonomiske strukturer. Forhåbentlig kan vi i fremtiden have en samtale om hvordan det kunne se ud.

Skeptikeren: Nogle af dine vilde ideer giver en vis mening for mig nu. Du nævnte tidligere, at tanker om et ikkevoldeligt forsvar egentlig ikke er noget nyt. Hvor kan jeg finde mere information?

Majken: Idéer om hvordan man kan erstatte militæret med et ikkevoldeligt forsvar har eksisteret i et århundrede, ofte under betegnelsen "civilian-based defence". Nogle forfattere forestiller sig et sådant civilt-baseret forsvar som en erstatning for et militært, da det kan tjene samme formål, nemlig at forsvare et givet territorium mod invasion.³⁶ Der er blevet gjort en stor indsats for at overtale regeringer til at inkludere disse aspekter i deres forsvarsplaner. Jeg vil sige at interessen i nogle få lande i bedste fald har været lunken. En undtagelse er Litauen, hvor forsvarsministeren læste Gene Sharps bog "Civilian-based defence" og sagde: "Jeg vil hellere have denne bog end atombomber".³⁷ I Litauen har der derfor været en vis indsats for at udbrede information i den brede offentlighed om ikkevoldelige muligheder mod en invasion.³⁸

Andre forfattere har brugt andre udtryk i denne sammenhæng og taler om "ikkevoldeligt forsvar" eller "socialt forsvar".³⁹ De har også en tendens til at fokusere mindre på territorium og mere på hvordan man forsvarer fællesskaber, værdier og livsformer, deraf udtrykket "social".

En nyere bog om dette emne er "Social Defence" af Jørgen Johansen og Brian Martin som diskuterer en græsrodstilgang til hvordan sociale bevægelser kunne arbejde med at fremme og forberede et socialt forsvar. Deres bog blev udgivet få år før den massive invasion af Ukraine, så den er meget aktuel og indeholder også overvejelser om mulig påvirkning fra den senere tids teknologiske udvikling, såsom sociale medier.

Og for at besvare dit sidste spørgsmål, følger her på de næste sider en kort liste over bøger, der er nyttige for begyndere som vil lære mere om ubevæbnet modstand, ikkevoldelig aktion og om teorierne bag.

stands dem, der gør, som om krig
er noget helt uundgåeligt.
Gør det, der kan ske og det vi bør gøre
tydeligt, klart og forståeligt
og Visså med handling at freden
betingelsen for alt liv
ikke er noget fjernt, uopnåeligt

Tekst: Carl Scharnberg. Grafik: Thomas Kruse

Yderligere læsning: En kort, kommenteret bibliografi

Peter Ackerman and Christopher Krueger, “Strategic Nonviolent Conflict: The Dynamics of People Power in the Twentieth Century”, 1994

Denne bog er 30 år gammel, men stadig relevant. Der findes nutidige samlinger af feltstudier med nyere eksempler på ikkevoldelig kamp, men denne bog tilbyder de mest systematiske opstillinger for læsere, der er interesserede i hvordan man analyserer strategiske aspekter af ikkevoldelig modstand.

Erica Chenoweth and Maria Stephan, “Why Civil Resistance Works”, 2011

I dialogen ovenfor henviste jeg meget til bogen af Chenoweth og Stephan. Undersøgelsen var banebrydende i forhold til at udbrede forståelsen af ikkevold og udvide den akademiske interesse. Den dokumenterer, at ikkevold har større sandsynlighed for at føre til succes end vold, og forklarer hvorfor.

Erica Chenoweth, “Civil Resistance: What Everyone Needs to Know”, 2021

Mere tilgængelig tilgang end det studie fra 2011, som Chenoweth skrev sammen med Maria Stephan. Det er en rigtig god introduktion til at forstå civil modstand, med mange eksempler og forklaringer på dynamikken i ikkevold.

Jørgen Johansen and Brian Martin, “Social Defence”, 2019

I denne korte bog om socialt forsvar tager Jørgen Johansen og Brian Martin fat i problemerne med militært forsvar, og diskuterer hvordan samfund i vores tid bedst kan forsvare sig mod invasion og militærkup. Forfatterne forklarer forskellene mellem civilforsvar og socialt forsvar i lettilgængelig stil. De giver også mange historiske eksempler, som jeg ikke fandt plads til i dialogen ovenfor, og som er yderst relevante for Ukraine i dag.

Liam Mahony and Luis Enrique Eguren, “Unarmed bodyguards: International Accompaniment for the Protection of Human Rights”, 1997

For interesserede i ubevæbnet international ledsagelse, er denne bog om Peace Brigade Internationals tidlige år en god introduktion. Forfatterne beskriver i detaljer fredsbevægelsens første eksperimenter og samarbejdet med lokale organisationer i Guatemala. Både succeserne og problemerne, der førte til en bedre forståelse af den unikke dynamik i international ledsagelse, er dækket.

Gene Sharp, “The Politics of Nonviolent Action”, 1973

Denne bog omtales nogle gange som ”ikkevolds-biblen” på grund af Gene Sharps indflydelse på ikkevolds-teori. Den blev udgivet for mere end 50 år siden, så eksemplerne indeholder ingen referencer til senere begivenheder. Da jeg læste denne bog i begyndelsen af 2020’erne vendte den fuldstændig op og ned på min verden. Sharps teori om samtykke til magt er stadig essentiel læsning for alle der ønsker at udforske ikkevold yderligere, såvel som hans idé om politisk jiu-jitsu, og hvorfor det er vigtigt at opretholde ikkevoldelig disciplin. Læsere med en teoretisk interesse i ikkevold bør dog starte med at læse Stellan Vinthagens bog ”A Theory of Nonviolent Action: How Civil Resistance Works”.

Majken Jul Sørensen, Stellan Vinthagen and Jørgen Johansen, “Constructive Resistance: Resisting Injustice by Creating Solutions”, 2023

I dialogen ovenfor nævner jeg kort begrebet ”konstruktiv modstand”, og i et af de sidste svar til Skeptikeren peger jeg på mulighederne for direkte demokrati og selvorganisering på samfundsniveau. I ”Constructive Resistance” forklarer mine medforfattere og jeg i detaljer hvordan det at forsøge at skabe det samfund man ønsker også kan være en måde at gøre modstand imod status quo på. Det er en letforståelig bog med mange historiske og nutidige eksempler på mennesker der organiserer sig uafhængigt af og imod magten for at skabe forandring. Vi argumenterer for at mennesker, der kreativt kombinerer modstand og opbygning i deres kamp, har større sandsynlighed for at lykkes og har større chance for at gøre forandringerne mere permanente.

Stellan Vinthagen, “A Theory of Nonviolent Action: How Civil Resistance Works”, 2015

Denne bog er uundværlig læsning, når det drejer sig om at teoretisere dynamikken i ikkevold, og få en dybere forståelse af de spørgsmål jeg kort har berørt ovenfor. Vinthagen har i høj grad inspireret min tænkning om ikkevold, selv om han ikke nævnes i dialogen. Vinthagen forklarer Sharps magtteori om samtykke, men problematiserer den også og udvikler den meget videre. For at gøre dette trækker Vinthagen på indsigter fra Gandhi, feminisme og en række sociologiske tænkere, som han bringer sammen for at skabe en ekstremt kreativ og innovativ teori om ikkevold.

Fodnoter

1. Felip Daza Sierra, "Ukrainian Nonviolent Civil Resistance in the Face of War. Analysis of Trends, Impacts and Challenges of Nonviolent Action in Ukraine between February and June 2022," (International Catalan Institute for Peace (ICIP), International Institute for Nonviolent Action (Novact), German Friedrich-Schiller-University Jena and German peacebuilding NGO Corridors - Dialogue through Cooperation, 2022).
2. Ibid.
3. Ibid.
4. Senthil Ram, "The Tibet Issue, 1987-1997: Internationalization and Media Mobilization" (Jawaharlal Nehru University, 2001).
5. Sierra, "Ukrainian Nonviolent Civil Resistance in the Face of War. Analysis of Trends, Impacts and Challenges of Nonviolent Action in Ukraine between February and June 2022."
6. Historien om præsterne er baseret på Torleiv Austad, *Kirkelig motstad: Dokumenter fra den norske kirkekamp under okkupasjonen 1940-45 med innledninger og kommentarer* [Church Resistance: Documents from the Norwegian Church Struggle during the Occupation 1940-45 with Introductions and Comments] (Kristiansand, Norway: Høyskoleforlaget, 2005).
7. Historien om lærerne er baseret på disse kilder: Nicola Karcher, *Kampen om skolen: Nazifisering og lærernes motstand i det okkuperte Norge* [*The Struggle for the School: Nazification and the Teachers' Resistance in Occupied Norway*] (Oslo: Dreyers Forlag, 2018); Sverre S. Amundsen, ed. *Kirkenesferda 1942* (Oslo: Cappelen, 1946); Gene Sharp, *Tyranny Could Not Quell Them* (London: Publications Committee of Peace News, 1958).
8. Tallene kan variere meget afhængigt af kilden. For en detaljeret oversigt over forskellige tal og kilder, se Karcher, *Kampen om skolen: Nazifisering og lærernes motstand i det okkuperte Norge*.
9. Gene Sharp, *The Politics of Nonviolent Action* (Boston: P. Sargent Publisher, 1973).
10. Howard Clark, *Civil Resistance in Kosovo* (London: Pluto Press, 2000).
11. Majken Jul Sørensen, Stellan Vinthagen, and Jørgen Johansen, *Constructive Resistance: Resisting Injustice by Creating Solutions* (London: Rowman & Littlefield, 2023).
12. Jacques Semelin, *Unarmed against Hitler: Civilian Resistance in Europe, 1939-1943* (Westport, CT: Praeger, 1993).
13. Kurt Schock, *Unarmed Insurrections: People Power Movements in Nondemocracies*, vol. 22, Social Movements, Protest, and Contention (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2005).

14. Erica Chenoweth and Maria J. Stephan, *Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict*, Columbia Studies in Terrorism and Irregular Warfare (New York: Columbia University Press, 2011).
15. Tak til Jørgen Johansen for denne måde at forklare parallelterne på.
16. Erica Chenoweth, "The Future of Nonviolent Resistance," *Journal of democracy* 31, no. 3 (2020).
17. Alexei Anisin, "Debunking the Myths Behind Nonviolent Civil Resistance," *Critical sociology* 46, no. 7-8 (2020).
18. Monika Onken, Dalilah Shemia-Goeke, and Brian Martin, "Learning from Criticisms of Civil Resistance," *Critical Sociology* 47, no. 7-8 (2021).
19. Claus Bundgård Christensen et al., *Danmark Besat: Krig Og Hverdag 1940-45*, 3. reviderede udgave ed. (København: Information, 2009).
20. Lennart Bergfeldt, "Experiences of Civilian Resistance: The Case of Denmark 1940-1945" (PhD, Uppsala University, 1993).
21. Majken Jul Sørensen, "Glorifications and Simplifications in Case Studies of Danish WWII Nonviolent Resistance," *Journal of Resistance Studies* 3, no. 1 (2017).
22. See also William J. Dobson, *The Dictator's Learning Curve: Inside the Global Battle for Democracy*, First ed. (New York: Doubleday, 2012).
23. Zeynep Tufekci, *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protest* (New Haven: Yale University Press, 2017).
24. Brian Martin, *Justice Ignited: The Dynamics of Backfire* (Lanham: Rowman & Littlefield, 2007).
25. Liam Mahony and Luis Enrique Eguren, *Unarmed Bodyguards: International Accompaniment for the Protection of Human Rights* (West Hartford, Conn: Kumarian Press, 1997).
26. Det er altid svært at finde pålidelige tal, når det drejer sig om ofre for krig. Hvad angår krigen i Ukraine, har Wikipedia en side med estimater fra forskellige kilder, både om tab på slagmarken og iblandt civile: <https://archive.vn/aPyjy>. Om korrupsion i Ukraine, se f.eks. denne nyhedshistorie fra The Guardian: Shaun Walker, "Ukrainians Understand Corruption Can Kill: Kyiv Takes on an Old Enemy," *The Guardian*, September 19 2023: <https://archive.vn/EaiDQ>
27. Ukrainian Pacifist Movement, "Peace Agenda for Ukraine and the World," International Peace Bureau: <https://archive.vn/8Hzu2>; "Ukrainian Pacifists: War Is a Crime against Humanity," War Resisters' International: <https://archive.vn/4mGbx>

28. Se for eksempel disse klassikere: John Paul Lederach, *Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies* (Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 1997); Andrew Rigby, *Justice and Reconciliation: After the Violence* (Boulder, Colo.: L. Rienner, 2001); Antonia Handler Chayes and Martha Minow, *Imagine Coexistence: Restoring Humanity after Violent Ethnic Conflict*, 1st ed. (San Francisco: Jossey-Bass, 2003).
29. Dustin Ells Howes, "The Failure of Pacifism and the Success of Nonviolence," *Perspectives on Politics* 11, no. 02 (2013).
30. Alexander Hill, "Deep-Rooted Russian Fear of the West Has Fuelled Putin's Invasion of Ukraine," *The Conversation*: <https://archive.vn/T7DbB>
31. Evgeny Finkel and Yitzhak M. Brudny, eds., *Coloured Revolutions and Authoritarian Reactions* (Oxon: Routledge, 2013); Andrew Wilson, *Ukraine's Orange Revolution* (New Haven: Yale University Press, 2005).
32. Igor Gretskiy, "Is There Life in the Desert? Russian Civil Society after the Full-Scale Invasion of Ukraine," (Tallinn, Estonia: International Centre for Defence and Security, May 2023).
33. Se for eksempel: Pjotr Sauer, "'We're Tired of Being Good Girls': Russia's Military Wives and Mothers Protest against Putin," *The Guardian*, December 25 2023.
34. Benoît Vitkine, "The Committee of Soldiers' Mothers of Russia Resumes Its Fight," *Le Monde*, October 1st, 2022 2022.
35. Se for eksempel: "Beautiful Trouble Strategy Cards" at <https://archive.vn/r0gi4> or "People Power: The Civil Resistance Game" at <https://archive.vn/IC9Df>
36. Jørgen Johansen and Brian Martin, *Social Defence* (Sparsnäs, Sweden: Irene Publishing, 2019).
37. Ibid.
38. George East, "Ready for Russia: Lithuanians Taught How to Resist Invasion," *The Guardian*, December 5 2016.
39. Johansen and Martin, *Social Defence*; Robert J. Burrowes, *The Strategy of Non-violent Defense: A Gandhian Approach* (Albany: State University of New York Press, 1996).

Bibliografi

- Amundsen, Sverre S., ed. *Kirkenesferda 1942 [The Journey to Kirkenes 1942]*. Oslo: Cappelen, 1946.
- Anisin, Alexei. "Debunking the Myths Behind Nonviolent Civil Resistance." *Critical sociology* 46, no. 7-8 (2020): 1121-39.
- Austad, Torleiv. *Kirkelig motstad: Dokumenter fra den norske kirkekamp under okkupasjonen 1940-45 med Innledninger og kommentarer*. [Church Resistance: Documents from the Norwegian Church Struggle during the Occupation 1940-45 with Introductions and Comments]. Kristiansand, Norway: Høyskoleforlaget, 2005.
- Bergfeldt, Lennart. "Experiences of Civilian Resistance: The Case of Denmark 1940-1945." PhD, Uppsala University, 1993.
- Boulding, Elise. *Cultures of Peace: The Hidden Side of History*. Syracuse Studies on Peace and Conflict Resolution. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 2000.
- Bundgård Christensen, Claus; Joachim Lund; Niels Wium Olesen, and Jakob Sørensen. *Danmark besat: Krig og hverdag 1940-45*. 3rd revised edition. København: Information, 2009.
- Burrowes, Robert J. *The Strategy of Nonviolent Defense: A Gandhian Approach*. Albany: State University of New York Press, 1996.
- Chayes, Antonia Handler, and Martha Minow. *Imagine Coexistence: Restoring Humanity after Violent Ethnic Conflict*. San Francisco: Jossey-Bass, 2003.
- Chenoweth, Erica. "The Future of Nonviolent Resistance." *Journal of democracy* 31, no. 3 (2020): 69-84.
- Chenoweth, Erica, and Maria J. Stephan. *Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict*. Columbia Studies in Terrorism and Irregular Warfare. New York: Columbia University Press, 2011.
- Clark, Howard. *Civil Resistance in Kosovo*. London: Pluto Press, 2000.
- Dobson, William J. *The Dictator's Learning Curve: Inside the Global Battle for Democracy*. New York: Doubleday, 2012.
- East, George. "Ready for Russia: Lithuanians Taught How to Resist Invasion." *The Guardian*, 5th December 2016. Accessed 29th January 2024: <https://archive.vn/28cdV>
- Finkel, Evgeny, and Yitzhak M. Brudny, eds. *Coloured Revolutions and Authoritarian Reactions*. Oxon: Routledge, 2013.

Gretskiy, Igor. "Is There Life in the Desert? Russian Civil Society after the Full-Scale Invasion of Ukraine." Tallinn, Estonia: International Centre for Defence and Security, May 2023.

Hill, Alexander. "Deep-Rooted Russian Fear of the West Has Fuelled Putin's Invasion of Ukraine." *The Conversation*, Accessed 22nd December 2023: <https://archive.vn/T7DbB>.

Howes, Dustin Ells. "The Failure of Pacifism and the Success of Nonviolence." *Perspectives on Politics* 11, no. 02 (2013): 427-46.

Johansen, Jørgen, and Brian Martin. *Social Defence*. Sparsnäs, Sweden: Irene Publishing, 2019.

Karcher, Nicola. *Kampen om skolen: Nazifisering og lærernes motstand i det okkuperte Norge [The Struggle for the School: Nazification and the Teachers' Resistance in Occupied Norway]*, Oslo: Dreyers Forlag, 2018.

Lederach, John Paul. *Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 1997.

Mahony, Liam, and Luis Enrique Eguren. *Unarmed Bodyguards: International Accompaniment for the Protection of Human Rights*. West Hartford, Conn: Kumarian Press, 1997.

Martin, Brian. *Justice Ignited: The Dynamics of Backfire*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2007.

Onken, Monika; Dalilah Shemia-Goeke, and Brian Martin. "Learning from Criticisms of Civil Resistance." *Critical Sociology* 47, no. 7-8 (June 2021): 1191-203.

Ram, Senthil. "The Tibet Issue, 1987-1997: Internationalization and Media Mobilization." Jawaharlal Nehru University, 2001.

Rigby, Andrew. *Justice and Reconciliation: After the Violence*. Boulder, Colo.: L. Rienner, 2001.

Sauer, Pjotr. "'We're Tired of Being Good Girls': Russia's Military Wives and Mothers Protest against Putin." *The Guardian*, 25th December 2023. Accessed 26th January 2024: <https://archive.vn/pGOP7>

Schock, Kurt. *Unarmed Insurrections: People Power Movements in Nondemocracies*. Social Movements, Protest, and Contention Vol. 22, Minneapolis: University of Minnesota Press, 2005.

- Semelin, Jacques. *Unarmed against Hitler: Civilian Resistance in Europe, 1939-1943*. Westport, CT: Praeger, 1993.
- Sharp, Gene. *The Politics of Nonviolent Action*. Boston: P. Sargent Publisher, 1973.
- Sharp, Gene. *Tyranny Could Not Quell Them*. London: Publications Committee of Peace News, 1958.
- Sierra, Felip Daza. “Ukrainian Nonviolent Civil Resistance in the Face of War. Analysis of Trends, Impacts and Challenges of Nonviolent Action in Ukraine between February and June 2022.” International Catalan Institute for Peace (ICIP), International Institute for Nonviolent Action (Novact), German Friedrich-Schiller-University Jena and German peacebuilding NGO Corridors - Dialogue through Cooperation, 2022.
- Sørensen, Majken Jul. “Glorifications and Simplifications in Case Studies of Danish WWII Nonviolent Resistance.” *Journal of Resistance Studies* 3, no. 1 (2017): 99-137.
- Sørensen, Majken Jul; Stellan Vinthagen, and Jørgen Johansen. *Constructive Resistance: Resisting Injustice by Creating Solutions*. London: Rowman & Littlefield, 2023.
- Tufekci, Zeynep. *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protest*. New Haven: Yale University Press, 2017.
- Ukrainian Pacifist Movement. “Peace Agenda for Ukraine and the World.” International Peace Bureau, Accessed 26th January 2024: <https://archive.vn/8Hzu2>
- Ukrainian Pacifist Movement. “Ukrainian Pacifists: War Is a Crime against Humanity.” War Resisters’ International, Accessed 26th January 2024: <https://archive.vn/4mGbx>
- Vitkine, Benoît. “The Committee of Soldiers’ Mothers of Russia Resumes Its Fight.” *Le Monde*, 1st October 2022. Accessed 28th December 28th 2023: <https://archive.vn/7BpZO>
- Walker, Shaun. “Ukrainians Understand Corruption Can Kill’: Kyiv Takes on an Old Enemy.” *The Guardian*, 19th September 2023. Accessed 26th January 2024: <https://archive.vn/EaiDQ>
- Wilson, Andrew. *Ukraine’s Orange Revolution*. New Haven: Yale University Press, 2005.

Danske og norske bøger om pacifisme

Samlet af Tom Vilmer Paamand og Aldrig Mere Krig

”Galtung metode for fred” af Susanne Urban. 115 sider, 2020

Johan Galtung var en pioner inden for fredsforskningen. Han påviste at konflikt og vold ikke er det samme, og udviklede en skelnen imellem tre forskellige former for vold: direkte, strukturel og kulturel vold. Hent via FRED.dk/pub/bibliion

”På barrikaderne for fred - inspirerende historier om ikkevold” af Majken Jul Sørensen. 302 sider, 2012

Selv midt i et krigshelvende er der altid mennesker, som arbejder for fred uden selv at ty til vold. Denne fagbog er en sand guldgrube af alle de glemte historier, hvor krigen ikke kom og konflikter blev løst ved fredelige midler. Solidaritet og samarbejde har skabt lokale fredssamfund, der trodser undertrykkelsen.

”Krudt uden kugler - en fortælling om engagement og fredsbevægelse” af Henning Sørensen. 173 sider, 2002

Forfatteren har været med hele vejen, skildrer sit arbejde inden for fredsbevægelsen og fortæller om fredssagen fra oldkristendommens pacifisme og frem til de seneste årtier. Iblandet de sjoveste detaljer også om sin tilgang til kristendom og afholdssagen, for Henning Sørensen hang det hele godt sammen.

”Socialt forsvar - ikkevoldskamp mot vår tids trusler” af Jørgen Johansen. 159 s, 2000

Bogens formål er at vise at ikkevoldelige aktioner er almindelige i alle dele af verden og er blevet brugt til alle tider. En stor del af bogen er helliget de mange forskellige aktioner, kampagner og organisationer, der har brugt teknikkerne til socialt forsvar. Lær også mere om konfliktteori og nyttige former for beslutningstagning. Hent via FRED.dk/pub/bibliion

”Den nødvendige ulydigheten” af Åsne Berre Persen og Jørgen Johansen. 256 sider, 1998

En debat- og historiebog om teori og praksis bag civil ulydighed og ikkevoldelig aktion i Norden, både mod militær og naturødelæggelse. Bogen viser, hvordan

civil ulydighed har styrket det norske demokrati og præsenterer de ulydige i norsk historie: militærnægttere, religiøse udøvere, fagforeningsfolk, miljø-forkæmpere og andre. Hent via FRED.dk/pub/bibliion

”Danmark uden våben”, redigeret af Peter Kragh Hansen. 158 sider, 1990

Antologi med danske bidrag om Norden som fredszone, militarisme og global solidaritet med mere, bidrag fra folk som Aase Bak-Nielsen, Finn Held, Geo Horn, Hanne Norup Carlsen, Inger Bjørn Andersen, Jens Thoft, Judith Win-ther, Kaj Bollmann, Knud Vilby og Svend Haugaard.

”Ikkevold - idé og virkelighed” af F. Søgaard Andersen (red). 150 sider, 1975

Forfatterne af denne bog anser militæret for dødsens farligt for hele menneske-heden, og vil derfor erstatte det med et ikkevoldeligt forsvar. Med referencer til Gandhi og Martin Luther King fortælles om brug af ikkevold ved besættelsen af Tjecoslovakiet i 1968, Ruhrkampen i 1923, imod den græske junta m.m.

”Ikkevold – Strategi i klassekampen”, redigeret af Jens Toft. 207 sider, 1974

Som revolutionært middel har vold udspillet sin rolle, men der findes ligeså effektive kampmidler: Ikkevold baseret på et mere grundlæggende syn på begrebet politisk magt. Antologi med bidrag af April Carter, Berit G. Holm, Gene Sharp, George Lakey, O.K. Flechtheim, TH. Ebert og Ulrich Poch.

”Ikke-vold som nationalforsvar” af Anders Boserup og Andrew Mack. 222 sider, 1971

Denne bog behandler ikke-voldsforsvar som en konsekvens af moralske, ideologiske eller religiøse principper. En lidt tung kritisk gennemgang af al sin tids litteratur om ikke-voldsforsvar som det mest effektive forsvar - samt analysere-de eksempler på planlagt ikkevold overfor besættelsesmagter og kupforsøg.

”Modstand – uden vold”. 98 sider, 1965

Kan de internationale konflikter løses uden vold og uanset truslen om tilintetgørelse. En række eksperter analyserer heldigt gennemførte aktioner i et sagligt forsøg på at finde retningslinjer for et reelt forsvar, bygget op på at undgå krig. Med Adam Roberts, Arne Næss, Gene Sharp og Jerome Frank.

Nogle relevante links

Litauens forsvar satser både på ikkevold og militær

Et forsvarsministerium inden for NATO træner allerede ikkemilitært forsvar, desværre kun til at fungere sammen med det militære. Læs manualen her. [FRED.dk/artikler/fredkult/20220403.htm](https://fred.dk/artikler/fredkult/20220403.htm)

Ikkevoldeligt forsvar mod hybrid krigsførelse

Denne analyse fra 2015 anbefaler, at NATO bør tage en græsrodsbaseret ikkevoldelig forsvarsstrategi seriøst - og giver forslag til en ikkevoldelig strategi. [FRED.dk/artikler/fredkult/20220404.htm](https://fred.dk/artikler/fredkult/20220404.htm)

Gorbatjov og USA holdt Muren oppe for længe

Østblokkens virkelige helte var ikke nogle store statsmænd, men de mange små aktivister, der sammen fik skubbet kolossen ned af dens smuldrende fundament. [FRED.dk/artikler/fredkult/20220901.htm](https://fred.dk/artikler/fredkult/20220901.htm)

Ikkevold som en konstruktiv kraft

Ved indgangen til det 21. århundrede har menneskeheden fået mere erfaring med brugen af ikkevoldelige midler i store konflikter end nogensinde tidligere. [FRED.dk/artikler/ulydige/konstruk.htm](https://fred.dk/artikler/ulydige/konstruk.htm)

Ruslands invasion viser våbnenes afmagt

Det bør snart gå op for politikerne, at deres blinde tiltro til militært isenkram ikke kan gøre verden sikrere. Få løst alle de hængepartier mellem Øst og Vest! [FRED.dk/artikler/krigrisk/roulette/20220225.htm](https://fred.dk/artikler/krigrisk/roulette/20220225.htm)

Majken skrev bogen på engelsk. Som oversætter af den danske udgave vil jeg sige stor tak til Majken for bogen, i denne sammenhæng mest for at hun med sit præcise sprogbrug har gjort arbejdet nemt. Også tak til Jens Poulsen, Martin Mørch og Solvejg Sieg for korrekturlæsning af den danske udgave. De bedste danske formuleringer skyldes deres bidrag, og fortsat efterladte fejl og misforståelser hviler naturligvis kun på mine skuldre. Også en tak til AI-teknologien, der hjalp med :).

Tom Vilmer Paamand, marts 2024.

Om foreningen Aldrig Mere Krig

Aldrig Mere Krig er en organisation af pacifister, der modarbejder enhver form for krig. Efter Ruslands angreb på Ukraine er dette naturligvis fortsat AMKs rolle: Med fredelige midler at søge at få stoppet krigen – herunder at støtte ikkevoldelig modstand mod krig og besættelse samt retten til militærnægtelse.

Konsekvent krigsmodstand har altid været foreningen AMKs grundlag. Vi står som pacifister fast mod vold og krig, uanset hvem der har våbnene.

Pacifisme og ikkevold er ikke passivt at vende den anden kind til verdens uretfærdighed, men aktivt at arbejde for at fjerne årsager til krig og konflikt. Husk Murens fald, hvor Østeuropas militante regimer faldt uden vold.

Ikkevoldelige omvæltninger er effektive historisk set, og er en mere langtidsholdbar vej til at fjerne diktatorer eller besættelsesmagter, end guerillakrig og bomber. Militære sejre fører ofte til kasernesamfund, mens omvæltning gennem strejker og civil ulydighed skaber samfund med plads til aktive borgere.

Fred er en menneskeret og krig er en forbrydelse mod menneskeheden. Et militært forsvar virker i sig selv konfliktskabende, og bør fuldstændigt afskaffes. Alternativet er forebyggelse og diplomati, tidlig mægling og i tilfælde af angreb og besættelse, et ikkevolds-forsvar der bygger på civil modstand.

Folkelig konfliktløsning med respekt er målet på tværs af alle grænser. Udenrigspolitisk støtter vi alle skridt mod afrustning og afspænding gennem mægling, nedrustning og fredszoner. Vi bekæmper ensidige fjendebilleder, men har på forhånd valgt side imod krig og vold.

Ikkevoldstræning og forskning i konfliktløsning kan give beslutningstagere en rummeligere værktøjskasse, så der ikke altid gribes efter bomber, selvom målet er fred. Ved at droppe en militaristisk udenrigspolitik frigøres der rigelige midler til opbygning af en bred fredskapacitet – lige fra børnehaven til regeringen.

At være pacifist er en livsholdning, der rækker ud over partipolitik og religion. Aldrig Mere Krig er en forening, der ikke kun kører på mærkesager – det er selve livet, det drejer sig om. Foreningen blev startet i 1926, og en af Danmarks ældste fredsorganisationer. Vi holder fortsat den pacifistiske fane høj!

Vil du støtte pacifismen og foreningens formål, så bliv medlem!

Første år for kun 100 kroner. Skriv rabatkode: Medlem100.

AldrigMereKrig.dk

”Hvordan kan du dog være pacifist i tider som disse?” spørger en skeptisk stemme, med den russiske invasion af Ukraine i tankerne. Majken Jul Sørensens svar er et omgående modspørgsmål: ”Hvordan kan man *ikke* være pacifist nu? Med alt det vi ved om krigens konsekvenser, hvorfor er alle alternativerne til krig så ikke på bordet?”

I ”Pacifisme NU” fremlægges sådanne alternativer, baseret på succeshistorier om ubevæbnet frihedskamp imod besættelse og krig fra hele kloden. I bogen vurderes hvordan de solide erfaringer med vellykket pacifistisk modstand kunne have modvirket eller bremset angrebet på Ukraine, og fortsat kan hjælpe det russiske folk med at vælte Putin.

Bogen gennemgår mange nyttige teknikker, som at undergrave en besættelsesmagt ved at nægte socialt og økonomisk samarbejde samt boykotte tvangspropaganda og manipulerede valg. Den utrolige fortælling om de norske skolelæreres opgør med det påtvungne nazi-styre gør den ikkevoldelige kamps unikke dynamik forståelig for læseren.

Udfordret af sin indre skeptiker når Majken Jul Sørensen undervejs frem til, at hendes tiltro til pacifistiske løsninger er blevet større siden Ruslands invasion - da hun som forsker kan læne sig trygt op ad den voksende viden om menneskers evne til at løse konflikt med ikkevoldelige midler. Denne viden deles der gavmildt ud af i bogen.

Majken Jul Sørensen er lektor i samfundsvidenskab ved Karlstads Universitet og Østfold Høgskole. Hun har skrevet en række bøger og videnskabelige artikler i krydsfeltet mellem sociologi og fredsforskning, om humor, politisk aktivisme, ikkevoldelig aktion og konstruktiv modstand. Hun har også bred erfaring som græsrod i den pacifistiske organisation War Resisters' International, og dens medlemsorganisationer Aldrig Mere Krig og Ofog. Bogen er hendes bidrag til fredsbevægelsen for at holde drømmene i live.

ISBN 978-91-88061-74-4 (Softcover)
ISBN 978-91-88061-77-5 (Elektronisk)